

Figuur 1: logo Vrouwenraad

VERKIEZINGEN 2014

Federaal memorandum

INHOUDSTAFEL

VERKIEZINGEN 2014	1
ALGEMENE UITGANGSPUNTEN	5
<i>Naar een nieuw, aangepast en eigentijds samenlevingsmodel</i>	<i>5</i>
<i>Gelijkheid v/m en vrouwenrechten</i>	<i>5</i>
<i>Een genderbril voor alle beleidsprocessen</i>	<i>5</i>
<i>Genderbudgetting meer dan ooit nodig</i>	<i>6</i>
<i>Structurele inspraak.....</i>	<i>6</i>
FEDERAAL GELIJKEKANSENBELEID M/V	6
<i>Genderwet.....</i>	<i>7</i>
<i>Wet op de transseksualiteit</i>	<i>7</i>
<i>Gendermainstreamingswet.....</i>	<i>8</i>
<i>Regering.....</i>	<i>9</i>
<i>Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen</i>	<i>9</i>
<i>Internationaal</i>	<i>9</i>
BESLUITVORMING.....	10
<i>Politiek</i>	<i>10</i>
<i>Bedrijfsleven.....</i>	<i>11</i>
WERKGELEGENHEID	11
<i>Werkgelegenheidsgraad.....</i>	<i>11</i>
<i>Loon- en loopbaankloof v/m</i>	<i>12</i>
<i>Verlofstelsels</i>	<i>13</i>
<i>Deeltijdarbeid.....</i>	<i>13</i>
<i>Zwangerschap en moederschap</i>	<i>14</i>
<i>Opleiding.....</i>	<i>14</i>
SOCIALE ZEKERHEID	14
<i>Armoede en kwetsbaarheid</i>	<i>14</i>
<i>Eigen rechten.....</i>	<i>15</i>
<i>Persoon ten laste</i>	<i>16</i>
<i>Referteperiodes en uitkeringspercentages</i>	<i>16</i>
<i>Gelijkgestelde periodes.....</i>	<i>16</i>
<i>Cumulatieve inkomstenderving vooral knelpunt voor vrouwen.....</i>	<i>17</i>
<i>Werkloosheid</i>	<i>18</i>
<i>Beroepsziekten</i>	<i>18</i>
<i>Geneeskundige verzorging</i>	<i>18</i>
<i>Pensioenen</i>	<i>19</i>
<i>Verlofstelsels</i>	<i>21</i>
SOCIALE BIJSTAND	21
<i>Leefloon</i>	<i>21</i>
<i>Inkomensgarantie voor ouderen</i>	<i>22</i>
SOCIALE BESCHERMING GROEPEN	22
<i>Huis(houd)personeel.....</i>	<i>22</i>
<i>Mantelzorgers</i>	<i>23</i>
ARMOEDE	23
<i>Transversaal.....</i>	<i>23</i>

<i>Grootstedenbeleid</i>	24
<i>Eenoudergezinnen</i>	24
FISCALITEIT	24
<i>Gelijke behandeling van gezinsvormen</i>	25
<i>Individualisering</i>	25
<i>Kinderen ten laste</i>	25
<i>Bedrijfsvoorheffing</i>	26
<i>Dienst voor alimentatievorderingen</i>	27
DUURZAME ONTWIKKELING	28
<i>Post 2015 agenda vanuit gendergelijkheidsperspectief v/m</i>	28
GEWELD	29
<i>Nationaal Actieplan Geweld</i>	29
<i>Dataverzameling en onderzoek</i>	30
<i>Administratieve cijfers</i>	30
<i>Administratieve enquêtes</i>	31
<i>Indicatoren</i>	31
<i>Partnergeweld en (intra)familiaal geweld</i>	31
<i>Eergerelateerd geweld</i>	32
<i>Gedwongen huwelijken</i>	32
<i>Tijdelijk huisverbod</i>	32
<i>Onjuiste/onrechtvaardige slachtofferbejegening</i>	33
<i>Prostitutie en vrouwenhandel</i>	33
<i>Verkrachting en aanranding van de eerbaarheid</i>	34
<i>Seksuele geweldpleging onder invloed van alcohol en drugs</i>	40
<i>Seksueel misbruik door professionals in gezagsrelaties</i>	41
<i>Geweld op het werk</i>	42
GEZONDHEID	42
<i>Definitie en referentiekader gezondheid</i>	42
<i>Besluitvorming</i>	43
<i>Diverse aandoeningen</i>	43
<i>Geneesmiddelenverbruik</i>	43
<i>Pijnbestrijding</i>	44
<i>Milieu</i>	44
<i>Bio-ethische kwesties</i>	44
<i>Eicelmarkt</i>	44
<i>Discreet bevallen</i>	45
<i>Draagmoederschap</i>	45
<i>Seksuele en reproductieve rechten en gezondheid</i>	46
FAMILIERECHT	47
<i>Familierechtbanken</i>	47
<i>Naam van het kind</i>	48
<i>Onderhoudsuitkeringen</i>	48
<i>Objectieve berekeningsmethode</i>	48
ASIELZOEKSTERS	49
<i>Gendergevoelig opvangbeleid</i>	49
<i>Gendergebonden vormen van vervolging</i>	49
VREDE	51

MEER INFO.....52

Algemene uitgangspunten

Naar een nieuw, aangepast en eigentijds samenlevingsmodel

De Vrouwenraad wil een overheid die het oude kostwinnersdenken van zich afgooit en dringend werk maakt van een nieuw, aangepast en eigentijds samenlevingsmodel. Een **samenlevingsmodel** waarin we betaald werk, zorg, huishouden en vrije tijd zo gelijk mogelijk onder vrouwen en mannen in al onze diversiteit verdelen. Een samenlevingsmodel waardoor elk individu binnen diverse leefvormen, een voldoende evenwichtige persoonlijke, sociale en materiële ontwikkeling realiseert in alle fasen van de levensloop. Een samenlevingsmodel dat gerealiseerd wordt binnen het concept van een sterke democratie waar er voldoende evenwicht is tussen de basiswaarden: gelijkheid, vrijheid, solidariteit en efficiëntie.

Gelijkheid v/m en vrouwenrechten

In ons samenlevingsmodel worden rechten van vrouwen en mannen gerespecteerd en staat gelijkheid m/v voorop. Daarbij ziet de overheid de realisatie van maatschappelijke gelijkheid v/m als een belangrijke pijler van een duurzame samenleving. Hierbij steunen we op de internationaal erkende mensenrechten en vrouwenrechten. Dit betekent dat de overheid werk maakt van:

- De gelijke deelname van vrouwen en mannen in alle domeinen van de samenleving zowel publiek als privé;
- Gelijke deelname van vrouwen en mannen aan de macht op alle niveaus en in alle domeinen¹;
- Gelijke empowerment van vrouwen en mannen met oog voor diversiteit;
- Het elimineren van bestaande ongelijkheid;
- Het voorkomen van nieuwe ongelijkheden;
- Het ombuigen van de verhoudingen tussen de seksen en de hiermee samengaande hiërarchie naar gelijkheid v/m;
- De aanpak van de structurele mechanismen om te komen tot gelijkheid v/m.

De Vrouwenraad ziet de realisatie van gelijkheid v/m als een permanente en prioritaire voorwaarde voor een samenleving waarin een:

- keuze een echte keuze is en niet ten koste gaat van eigen autonomie en/of inkomen;
- iedereen eigen rechten opbouwt.

Een genderbril voor alle beleidsprocessen

De Vrouwenraad roept op om **gender mainstreaming** als het instrument voor de gelijkheid v/m verder door te voeren op alle beleidsniveaus: dit betekent de integratie van het gelijkheidskansenperspectief v/m in de materies die centraal staan op de politieke agenda.

Dit betekent dat de overheid in alle beleidsplannen en -strategieën ambitieuze doelstellingen vooropstelt voor de bevordering van de gelijkheid v/m. Hierbij zet de overheid

¹ Dit betekent dat een gelijke toegang aan de machtsbronnen dient verzekerd.

voldoende in op de instrumenten om dergelijke doelstellingen te realiseren: seksespecifieke statistieken, genderindicatoren, impactanalyses, monitoring en evaluatie.

Genderbudgetting meer dan ooit nodig

Een wisselwerking van verschillende factoren die elkaar beïnvloeden en versterken zorgen ervoor dat vrouwen – en vooral specifieke categorieën – vaker een slechtere sociaaleconomische positie bekleden dan mannen. De huidige crisis verscherpt de bestaande ongelijkheden. Bovendien beheerst de crisis nog altijd de politieke agenda. Wij stellen vast dat de bezuinigingsmaatregelen die op alle beleidsniveaus worden doorgevoerd een negatieve impact hebben voor de zwakste groepen in de samenleving – vooral alleenstaande vrouwen met kinderen – en voor de gelijkheid v/m. Terzelfdertijd heeft een herschikking van de bevoegdheden en middelen plaats in het kader van de zesde staatshervorming. Wij vragen dat in het verlengde van de gender mainstreamingsstrategie ook gendergevoelig gebudgetteerd wordt. Dit betekent dat men in alle fasen van de budgettaire cyclus (inkomsten en uitgaven) rekening houdt met de respectieve situaties van vrouwen en mannen, dit met het oog op de structurele bevordering van de gelijkheid v/m.

Structurele inspraak

Wij vragen dat de overheid voorziet in de nodige efficiënte middelen om een autonome werking van de Vrouwenraad, waarin expertise én actie moeten kunnen samengaan, te realiseren.

De Vrouwenraad wil als pluralistische koepel van vrouwenorganisaties erkend worden als een volwaardige gesprekspartner in alle beleidsmateries die van belang zijn voor het empowerment van vrouwen en mannen. Daarom vragen we actief betrokken te worden in alle bestaande en nieuw op te richten inspraakstructuren en fora om ons ‘partnership’ waar te kunnen maken.

Federaal Gelijkekansenbeleid m/v

In de vorige korte legislatuur hebben we gezien dat het federale gelijkheidsbeleid vooral heeft ingezet op de bestrijding van geweld. Dit werd geconcretiseerd in de uitbreiding van het actievelde van Nationaal Actieplan ter bestrijding van partnergeweld (NAP) met intrafamiliaal geweld, gedwongen huwelijken, eergelateerd geweld en genitale verminking. De Vrouwenraad is vragende partij om meerdere vormen van geweld explicieter op de politieke agenda te zetten in de volgende legislatuur en formuleert in dit memorandum en in een specifiek deelmemorandum met betrekking tot dit thema een rits aanbevelingen. Ook zien we in het federaal plan dat in juli 2012 door de ministerraad een eerste poging om uitvoering te geven aan de wet op gendermainstreaming van 2007 werd goedgekeurd. Overeenkomstig deze wet werd op het einde van deze legislatuur over deze korte periode een verslag opgesteld. Gezien de beperkte duur van dit plan (goedkeuring in juli 2012 en rapporteringsproces in september 2013) en de vaststelling dat gendermainstreaming een lange termijnleerproces is, lijkt het nu nog wat vroeg om effectieve impact te meten. Wel doken een aantal knelpunten op die van belang zijn voor de toepassing van gendermainstreaming in de volgende legislatuur. Seksestatistieken zijn nog steeds geen evidentie en indien ze al bestaan dan blijkt men niet vertrouwd met het gebruik van deze gegevens in een beleidspolitieke context. Nochtans vormen zowel

seksstatistieken en genderindicatoren een absolute voorwaarde voor de Regelgevingsimpactanalyse (inclusief de gendertest/gelijke kansen m/v test) die sinds 1 januari 2014 van kracht is geworden. Inzake de integratie van het genderperspectief in de inhoudelijke beleidslijnen wordt aangegeven er dat naast de administratieve en beleidsvertegenwoordigers van de algemene Interdepartementale Coördinatiegroep (ICG) er tevens ad hoc coördinatiestructuren worden opgezet met administratieve en beleidsdeskundigen, die rechtstreeks te maken hebben met de gekozen thematiek. Van een coherente en systematische toepassing van het principe van genderbudgetting (met opmaak van gendernota) is nog geen sprake.

Genderwet

De wet ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen van 10 mei 2007 of de zogenaamde antidiscriminatiewet of de genderwet moet elke vijf jaar geëvalueerd worden (art. 52 van deze wet).

De genderwet bepaalt ook dat discriminatie op grond van geslachtsverandering een discriminatie op grond van geslacht is. 10% van de klachten die het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen ontvangt over discriminatie betreffen transgenders.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een evaluatie van de antidiscriminatiewet m/v en eventuele bijsturing rekening houdend met het specifieke karakter ervan. De bewijslast ligt nu in handen van het slachtoffer. Daarom vragen we dat de wetgever deze lacune ter overweging neemt bij de evaluatie van alle antidiscriminatiewetten en de eventuele uitbreiding van hun burgerrechtelijk luik;
- Specifiek wat de evaluatie van de genderwet betreft moet rekening gehouden worden met o.a.:
 - De EU-regelgeving (omzetting van richtlijnen) en naleving van jurisprudentie van het Hof van Justitie van de EU;
 - Geschillen over gelijkheid v/m;
 - Ontbrekende uitvoeringsbesluiten aan te nemen, met name over goederen en diensten; wezenlijke en bepalende beroepsvereisten; positieve acties;

Wet op de transseksualiteit

De wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit maakt van het officieel wijzigen van geslacht een eenvoudige administratieve procedure en van de voornaamswijziging een recht in plaats van een gunst. De wet stelt strenge voorwaarden om de geslachtswijziging in de geboorteakte aan te duiden. Ook aan de voornaamswijziging worden voorwaarden gekoppeld. Wie bijvoorbeeld geen zware medische ingrepen wil laten uitvoeren, kan op basis van deze wet geen geslachtswijziging laten registreren. De eis tot sterilisatie en medische ingrepen wordt ook als problematisch ervaren.²

De Vrouwenraad vraagt:

² Zie: <http://igvm-iefh.belgium.be/nl/actiedomeinen/transgender/wetgeving/>

- De aanpassing van de *wet op de transseksualiteit* van 10 mei 2007 aan de huidige maatschappelijke ontwikkelingen terzake:
 - Een herziening van de criteria voor geslachtsverandering en de wijziging van de voornaam;
 - Een betere bescherming van de rechten van transgender ouders en hun kinderen;
 - Een bescherming tegen pesterijen op het werk op grond van geslachtsverandering, genderidentiteit en -expressie;
 - Aanpassing van de identiteitsdocumenten;
 - Terugbetaling van medische kosten in het kader van het transitieproces.

Gendermainstreamingswet

Door de wet op de gendermainstreaming van 12 januari 2007 moet de regering waken over de integratie van de genderdimensie in haar beleidsvoorstellen. Artikel 4 voorziet bijvoorbeeld het gebruik van naar geslacht uitgesplitste statistieken. Het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen is belast met het begeleiden en ondersteunen van de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen, -maatregelen en acties van de regering en neemt het secretariaat van de interdepartementale coördinatiegroep op zich, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van deze wet. In dat kader staat het Instituut in voor de coördinatie van de redactie van het federaal plan gender mainstreaming.

Op 1 januari 2014 is de regelgevingsimpactanalyse (RIA), inclusief de gendertest, van kracht geworden om onder andere rekening te houden met de genderdimensie in het overheidsbeleid.

De Vrouwenraad vraagt:

- De toepassing van gender mainstreaming wordt in het regeerakkoord opgenomen en dit engagement wordt vervolgens uitgewerkt in een federaal plan gender mainstreaming;
- De regering moet er op toezien dat de administraties naar geslacht uitgesplitste statistieken en genderindicatoren publiceren;
- Alle ministers toetsen hun wetsontwerpen en maatregelen aan de *impactanalyse/gendertest* en werken hiervoor samen met het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen en vragen advies aan de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen wat betreft antidiscriminatie op basis van geslacht;
- Alle controlerende instellingen zoals het Parlement, het grondwettelijk Hof en de Raad van State zouden bij nieuwe wetgeving moeten nagaan in welke mate het genderperspectief geïntegreerd is – inclusief de toepassing van de gender(taal)toets – conform de wet op gender mainstreaming;
- Alle ministers integreren de genderdimensie (inclusief genderbudgetting) in hun beleidslijnen en -nota's, maatregelen en acties die onder hun bevoegdheid vallen en dragen bij om de strategische doelstellingen, geïnspireerd op het VN-Vrouwenrechtenverdrag (1979) en op het Peking Actieplatform (1995) te verwezenlijken.

Regering

De Vrouwenraad vraagt:

- Een *minister belast met het gelijkekansenbeleid v/m* (premier of vice-premier) die naast een specifiek beleid m/v werk maakt van de coördinatie van de uitvoering van de wet van 12 januari 2007 op de gendermainstreaming en van de wet van 15 december 2013 over de administratieve vereenvoudiging, met inbegrip van de toepassing van de zogenaamde gendertest (inclusief een gendertaaltoets);
- Dat de regering verder werkt aan de uitvoering van de *Strategie voor de gelijkheid v/m 2010-2015* door de zes prioritaire actiegebieden te koppelen aan specifieke maatregelen, streefdoelen en budgetten;
- Bij de uitvoering van de *EU-2020 strategie* de gelijkheid van vrouwen en mannen als een prioritaire transversale dimensie voor ogen te houden. De Europese Raad heeft trouwens erkend dat gendergelijkheid van doorslaggevend belang is voor de realisatie van de EU-doelstellingen in deze strategie.

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

In 2002 werd het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen opgericht, een specifieke instelling voor de bevordering van de gelijkheid tussen de seksen. De ministers bevoegd voor gelijke kansen m/v werkten samen met het Instituut aan volgende thema's of problematieken: de loonkloof m/v, partnergeweld, discriminaties op grond van geslacht, stereotiepe genderrollen, de bevordering van combinatie van werk en privéleven, de invoering van een federaal gender mainstreamingsbeleid.

De Vrouwenraad vraagt:

- Inzake efficiënte klachtenbehandeling zijn er voldoende middelen nodig voor en *interfederalisering van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen* (IGVM).

Internationaal

De Verklaring en het Pekingactieprogramma worden 15 jaar in 2015. Dit programma bevat twaalf actiedomeinen met concrete doelstellingen en aanbevelingen voor te nemen maatregelen door de regeringen voor de verwezenlijking van gelijkheid v/m. De gerealiseerde vooruitgang komt op de agenda van de VN Commissie voor de Status van de Vrouw in maart 2015.

We stellen vast dat vrouwenrechten de laatste jaren steeds meer onder druk komen te staan van conservatief en religieus fundamentalisme. Deze bewegingen hebben steeds meer invloed op internationale fora over mensenrechten. Zo wordt het begrip gender in vraag gesteld, ook de seksuele en reproductieve rechten en het verwijzen naar verdragen, o.a. het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW).

De Vrouwenraad vraagt dat de Belgische regering:

- Zich blijft inzetten om de gelijkheid van vrouwen en mannen te verdedigen in internationale debatten en zich keert tegen de regressie van vrouwenrechten waar dan ook;
- Haar internationale engagementen op het vlak van gelijkheid v/m blijft verderzetten, in eerste instantie bij de tenuitvoerlegging van het VN Vrouwenverdrag en daarbij het betrokken middenveld betreft;
- Voldoende middelen voor vrouwenorganisaties voorziet om het internationaal beleid actief te kunnen opvolgen;
- Jaarlijks een conferentie organiseert die diplomaten bij internationale instellingen voorlicht over vrouwen- en mensenrechten en de ontwikkelingen op dat vlak om zo het fundamentalisme te counteren;
- Een onderzoek naar de aard van geaccrediteerde niet-gouvernementele organisaties, met het oog op de identificatie en verwijdering van organisaties met een visie, standpunten of acties in strijd met het respect voor de mensenrechten, inclusief seksuele en reproductieve rechten van vrouwen.

Besluitvorming

Politiek

Het aandeel vrouwelijke verkozenen verschilt voor de verschillende parlementen en haalt nergens de helft. Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement is koploper met 43,8% vrouwelijke verkozenen in 2009. Het Vlaams parlement en het Federale Parlement volgt met 39,5% en 38,5%. Het Parlement van de Franse Gemeenschap³ en Waals Parlement kloppen af op 36,2% en 34,7%. Het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap bengelt met zijn 28% aan de staart. Het Europese Parlement is met zijn 32% vrouwelijke verkozenen in 2009 nog steeds op het niveau van 1999. De enige manier om een doorbraak te forceren naar een meer evenwichtige deelname van vrouwen en mannen in de besluitvorming op velerlei domeinen is het *handhaven van de quota*. Er is dus een paritaire drempel nodig, een kritische massa om echt gezien te worden. Die kritische massa is algemeen vastgelegd op 40% maar de Vrouwenraad stelt 50/50 voor.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een wettelijke verankering van het ritssysteem (afwisselend m/v of v/m op de kandidatenlijsten van de verkiezingen);
- De aanpassing van artikel 11bis van de grondwet: 'paritaire deelname m/v in de uitvoerende organen' i.p.v. 'ten minste één persoon per geslacht';
- Een evenwichtige deelname v/m aan de volgende regeringen;
- Een evenwichtige deelname v/m in buitenlandse delegaties en in de diplomatie;
- Een paritaire deelname m/v in alle advies- en beheersraden.

³ Het gebruik van de term 'Franse gemeenschap' verwijst naar de geldende terminologie op het moment van de verkiezingen in 2009

Bedrijfsleven

De wet van 28 juli 2011 teneinde te garanderen dat vrouwen zitting hebben in de raad van bestuur van de autonome overheidsbedrijven, de genoteerde vennootschappen en de Nationale Loterij heeft voor alle bestuursleden quota ingevoerd van ten minste één derde leden van het minst vertegenwoordigde geslacht (binnen een termijn van zes jaar voor de zeer grote ondernemingen, acht jaar voor KMO's en zonder termijn voor de overheidsbedrijven). Bij niet-naleving zijn er sancties voorzien (nietigheid van benoeming of opschorting van de financiële voordelen). Het Parlement moet deze wet evalueren in de loop van het twaalfde jaar volgend op het van kracht worden van de wet.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de volgende regering toeziet op de uitvoering van de wet, en in het bijzonder bij de overheidsbedrijven;
- Ook een invoering van deze quota in de bestuursraden en beheersorganen van andere overheidsinstanties;
- Ook een invoering van deze quota in de directiecomités van beursgenoteerde ondernemingen;
- Overzicht van en gebruik maken van databanken van vrouwen die bestuursraden actief kunnen zijn.

Het Koninklijk Besluit van 2 juni 2012 voert quota in van maximum 2/3de leden van hetzelfde geslacht in de twee hoogste draden van de hiërarchie van de federale besturen; ten minste één manager op drie moet dus een vrouw zijn. Om de drie maanden moeten naar geslacht uitgesplitste gegevens over deze hiërarchische niveaus overgemaakt worden aan de ministers van Gelijke Kansen en Ambtenarenzaken en een jaarlijkse evaluatie aan de Ministerraad.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de regering toeziet op de uitvoering van het KB over quota in de twee hoogste graden van de hiërarchie van de federale besturen.

Werkgelegenheid

Werkgelegenheidsgraad

De werkgelegenheidsgraad van vrouwen is sinds het einde van de jaren 1990 tot 2008 met 11% toegenomen (van 50% in 1997 tot ruim 61% in 2008). De crisis heeft deze toename afgeremd. Cijfers van Eurostat van 2012 vermelden een werkgelegenheidsgraad voor vrouwen van 61,7% en voor mannen van 72,7%. De Europese strategie 2020 mikt op een werkgelegenheidsgraad van 75%.

Deze verschillen in werkgelegenheidsgraad v/m worden in stand gehouden door heel wat factoren/mechanismen die op elkaar inspelen, zoals de loonkloof, hoe de maatregelen voor de combinatie arbeid en gezin gestructureerd zijn, de verticale en de horizontale arbeidssegregatie, deeltijdse arbeid, zwangerschap en moederschap, opleiding, ...

De Vrouwenraad vraagt:

- Een globale en gecoördineerde aanpak om tot meer gelijkheid v/m in de werkgelegenheid te komen met aandacht voor volgende problematieken/structurele problemen: de loonkloof, combinatie arbeid en gezin (verloven in het kader van de sociale zekerheid + zwangerschap en moederschap), de verticale en horizontale segregatie, deeltijdarbeid. Bij deze globale aanpak moeten alle beleidsniveaus betrokken worden, de sociale partners en betrokken middenveldorganisaties.

Loon- en loopbaankloof v/m

Over alle sectoren heen verdienen vrouwen per uur gemiddeld 10% minder dan mannen. De loonkloof tussen mannen en vrouwen op basis van de gemiddelde brutomaandlonen van voltijds en deeltijds werkenden samen bedroeg in 2010 22%. Op jaarbasis loopt dat verschil op tot 23%.⁴

De problematiek strekt zich over verschillende domeinen uit en daarvan getuigen ook de aanbevelingen van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen bij de jaarlijkse monitoring van de loonkloof⁵. De loo(n)baankloof is immers het resultaat van impliciete discriminaties die te maken hebben met sociale zekerheid, fiscaliteit, studie- en beroepsoriëntering, combinatie gezin en arbeid (kinderopvang, arbeidsorganisatie, mobiliteit,...), enz. Het is niet altijd nodig om nieuwe regelgeving te maken. Maar gezien een complexe problematiek soms verzandt in het doorschuiven van verantwoordelijkheden of ten onder dreigt te gaan in zijn complexiteit vond de wetgever het anno 2012 toch noodzakelijk om een expliciete de wet ter bestrijding van de loonkloof in het leven te roepen. Die wet is niet onbelangrijk omdat het elke onderneming (weliswaar van meer dan 50 werknemers) verplicht een tweejaarlijks verslag op te maken met een analyse van de loonstructuur om te controleren of die wel genderneutraal is. Daarnaast moeten de ondernemingen in hun sociale balans opgesplitst per geslacht de loongegevens weergeven, genderneutrale functieclassificaties hanteren en een bemiddelaar aanstellen. Tot op heden kan de impact nog niet gemeten worden gezien de nodige uitvoeringsbesluiten met betrekking tot de opmaak van het analyseverslag nog maar net verschenen zijn (BS van 15 mei 2014).

De Vrouwenraad vraagt:

⁴ In de privésector hebben zowel arbeidsters als vrouwelijke bedienden aan het einde van het jaar 36% minder verdiend dan hun mannelijke collega's. Voor contractuele ambtenaren is dat 19% en voor het statutair personeel van de overheidsadministratie 10%. Voor alle statuten samen bedraagt de loonkloof op basis van brutojaarlonen 23% (loonkloofrapport van het IGVM van 2013).

⁵ Sinds 2007 publiceert het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM) jaarlijks een [loonkloofrapport](http://www.loonkloof.be). Het Belgische rapport staat op www.loonkloof.be. Op 27 maart 2013 lanceerde het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen deze nieuwe website waarop de officiële cijfers en tendensen van de loonkloof in België te vinden zijn.

- Het *bijsturen en het afstemmen van bestaande maatregelen* als eerste belangrijke oefening om de loo(n)pbaankloof te dichten op basis van een nieuw, aangepast en eigentijds samenlevingsmodel;
- Een systematische *screening van sleutelteksten* in het beleidsproces op basis van het genderperspectief zou in de toekomst een bijdrage moeten leveren tot het dichten van de loo(n)pbaankloof;
- Een onderzoek dat de loonkloof m/v in kaart brengt in kmo's en vzw's die volgens de wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen niet onderworpen zijn aan een verplichte opmaak van een analyseverslag van de bezoldigingsstructuur van de werknemers;
- Een *gecoördineerd actieplan op alle beleidsniveaus* en het ter beschikking stellen van de nodige middelen om de wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof, die de sociale partners verplicht om zowel op interprofessioneel als op sectoraal niveau een genderneutrale functieclassificatie toe te passen, te kunnen uitvoeren;
- Binnen een algemeen kader van een 35-uren werkweek is het van belang om te streven naar en te investeren in *de meest geschikte werktijdenregelingen* die een win - winsituatie moeten betekenen voor werknemers en werkgevers;
- De aanpak van de crisis mag niet ten koste gaan van vrouwen en mannen in armoede (vaak alleenstaande oudere vrouwen, alleenstaande moeders en daklozen). Daarom willen wij dat *alle minimuminkomens, uitkeringen en lonen voldoende welvaartsvast* zijn en blijven en zeker opgetrokken worden tot boven de Europees vastgelegde armoedegrens;
- De economie heeft bovendien alle talenten nodig, dus is het aangewezen om alle (elders en eerder verworven) *competenties* in te zetten voor 'de juiste vrouw/man op de juiste plaats', zonder discriminatie.... De regering moet sterk inzetten op het wegwerken van de loon(pbaan)kloof en de pensioenkloof v/m.

Verlofstelsels

Zie verder bij sociale bescherming.

Deeltijdarbeid

45% van de werknemers werkt deeltijd tegenover 9,5% van de werknemers. Deeltijds werken heeft impact op het loon, op de opgebouwde socialezekerheidsrechten, op opleidings- en promotiemogelijkheden. Uit het Belgische Loonkloofrapport van 2013 blijkt dat de redenen voor vrouwen om deeltijds te werken vooral de combinatie van werk en gezin zijn en voor mannen een cumul met een andere baan of het volgen van een opleiding. 12% van de deeltijds werkende vrouwen en 8% van de deeltijds werkende mannen wil echt geen voltijdse baan.

De Vrouwenraad vraagt:

- Deeltijds werkenden te informeren over de gevolgen van hun keuze en hun rechten zowel wat betreft het arbeidsrecht als de sociale zekerheidsrechten (vooral hun pensioenrechten). Deze info kan bijvoorbeeld bij de loonbrief gevoegd worden;
- De reglementering leren kennen en systematisch toepassen om werknemers toe te laten om hun arbeidsovereenkomst te herzien om de duur ervan te verlengen

wanneer hij of zij gedurende een kwartaal gemiddeld meer dan één uur meer gewerkt heeft per week;

- Meer flexibiliteit in de verlofstelsels zodat het aandeel deeltijds werkenden kan dalen.

Zwangerschap en moederschap

Meer dan een derde van de bij het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen ingediende meldingen (klachten en vragen voor info) in verband met tewerkstelling hebben met zwangerschap/moederschap te maken. De klachten gaan over niet-aanwerving en ontslag. De wetgeving ter bescherming van zwangere vrouwen is niet van toepassing op vrouwen die een IVF-behandeling ondergaan.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de overheid werkgevers aanspoort om discriminaties op basis van geslacht en moederschap uit te bannen;
- Dat de sociale partners een oplossing zoeken voor vrouwen die een IVF-behandeling volgen met betrekking tot het waarborgen van hun rechten als werknemer.

Opleiding

Gegevens van de Nationale bank brengen aan het licht dat het aandeel van de opleidingskosten en het aantal gevolgde opleidingsuren nog steeds een mannenzaak is, hoewel er relatief gezien toch meer vrouwen een opleiding volgen. Vrouwen volgen gewoon kortere en goedkopere opleidingen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de arbeidsbemiddelingsdiensten erop toezien dat hun maatregelen op het vlak van opleiding in gelijke mate op vrouwen en mannen gericht zijn;
- Dat de sociale partners gelijke toegang voor vrouwen en mannen bevorderen op het vlak van interne en externe opleidingen.

Sociale zekerheid

Voor meer info verwijzen we naar het Vrouwenraadmemorandum Sociale bescherming 2014.

Armoede en kwetsbaarheid

Ons sociaal beschermingssysteem, oorspronkelijk bedoeld voor bescherming tegen armoede en bestaansonzekerheid, is voor een deel doelmatig⁶ maar we stellen vast dat het niet iedereen 'gelijk' beschermt. Het activeringsbeleid in combinatie met het onaantrekkelijker (en selectiever) maken van de uitkeringen en het opdrijven van uitsluitingen, blijkt niet de

⁶ Zonder sociale uitkeringen zou de armoederisicograad van de bevolking geen 15,3% maar 26,8% bedragen, pensioenen inclusief en zonder pensioenen 42,0%; http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_leefloon.htm

ideale oplossing. Een hiërarchiserend en sanctionerend sociaal beleid versterkt de kwetsbaarheid van de mensen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de verdeling van de arbeid - een andere ordening - op de discussietafel komt te liggen, in combinatie met een herstelbeleid voor het sociaal weefsel.
- Alle uitkeringen en inkomens op te trekken tot boven de armoede(risico)grens; de adequaatheid van de armoedegrens moet getoetst worden door middel van de budgetstandaard;
- Alle uitkeringen moeten welvaartsvast zijn;
- Maatregelen om sociale onderbescherming of de non take-up tegen te gaan. Meer investeren in de automatische rechtentoekenning.
- De toepassing van 15 jaar Handvest van de sociaal verzekerde te evalueren, o.a. op het vlak van de mate van toegankelijkheid van de arbeidsrechtbanken (welke categorieën werknemers v/m, welke geschillen,...) en op basis van de evaluatie de tekst van het Handvest aanpassen, bijvoorbeeld de integratie van de automatische rechtentoekenning,...;

Eigen rechten

Onze sociale zekerheid heeft zich na de Tweede Wereldoorlog ontwikkeld via allerlei maatregelen in verschillende sectoren. Een aantal daarvan zijn nog steeds gebaseerd op het gezinsmodel met één (mannelijke) kostwinner. Dit zogenaamde kostwinnersmodel vierde hoogtij in de jaren 1950 tot 1970. Op het einde van de 20ste eeuw kwam er geleidelijk meer aandacht voor tweeverdienersgezinnen en recenter ook voor eenoudergezinnen.

Maar de maatregelen in de sociale zekerheid zijn niet gestroomlijnd en creëren bijgevolg een aantal onrechtvaardigheden: vrouwen worden indirect benadeeld ten opzichte van mannen, zelfs vrouwen onderling worden in bepaalde gevallen verschillend behandeld. We zien dit ook bij gehuwden en samenwoners en bij eenverdieners- en tweeverdienersgezinnen.

Bepaalde ex-werknemers (uit de categorie samenwonenden bij de werkloosheids- en invaliditeitsuitkeringen) krijgen lagere uitkeringen dan alleenstaanden en werknemers met gezinslast ondanks het feit dat ze tijdens hun beroepsactieve periode bijdragen betaald en rechten opgebouwd hebben. Er is dus sprake van eigen niet-ontvangen rechten en het gaat vaak om vrouwen.

De Vrouwenraad vraagt:

- De invoering in de sociale zekerheid van uitsluitend *eigen rechten* vanaf een bepaald moment in de nabije toekomst en dit voor iedere afgestudeerde, met een degelijk systeem van gelijkgestelde dagen. Dit impliceert ook de uitdoving van de afgeleide rechten / inefficiënte gezinsmodulering en de vervanging van de eigen niet-ontvangen rechten door 100% eigen rechten. Gelijkaardige ingrepen stellen we ook voor bij het leefloon en in de inkomstenbelasting. Dit is een geleidelijk proces: de huidige afgeleide rechten bijvoorbeeld, worden uiteraard niet ontzegt aan degenen die er nu gebruik van maken, tenzij er eventueel overgangspriodes met voldoende compensatiemechanismen voorzien worden.
- De opheffing van de verminderde uitkeringen (de eigen niet-ontvangen rechten):

- door de afschaffing van de categorie samenwonenden zonder gezinslast bij de werkloosheids- en de invaliditeitsuitkeringen;
- in het kader van werkverwijdering bij zwangerschap, moederschapsverlof, werkverwijdering wegens borstvoeding, vaderschapsverlof, geboorteverlof voor meemoeders, vaderschapsrust en meemoederschapsrust bij hospitalisatie of overlijden van de moeder, adoptieverlof; bijgevolg vragen we uitkeringen aan 100% van het laatst verdiende loon.

Persoon ten laste

Het begrip persoon ten laste wordt door de uitbetalingsinstellingen van de verschillende sociale zekerheidssectoren op een verschillende manier ingevuld.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een screening van de huidige regelgeving in de sociale zekerheid om waar nodig en mogelijk te komen tot afstemming, vereenvoudiging, verfijning en/of standaardisering van het inkomensbegrip. Het is wellicht niet haalbaar om met één grote definitie te werken. Het inkomensbegrip zal eerder uit verschillende componenten bestaan. Welke? En hoe kunnen onrechtvaardigheden tussen gezinsvormen hierbij worden weggewerkt?
- Hieraan gekoppeld kan het systeem van gezinsmodulering opnieuw bekeken worden.

Referteperiodes en uitkeringspercentages

We hebben te maken met ongelijkheden bij de berekeningen van de uitkeringen in de verschillende socialezekerheidssectoren: er worden verschillende percentages toegepast en verschillende bedragen met plafonneringen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Aan de betrokken actoren (parlementaire commissies, ministers, sociale partners, academici in socialezekerheidsrecht) om samen met de vrouwenbeweging en relevante middenveldorganisaties na te denken over hoe het systeem van uitkeringspercentages en referteperiodes rechtvaardiger en doelmatiger te maken. Voor de Vrouwenraad is het bijvoorbeeld niet logisch dat wanneer je kinderen krijgt (moederschapsrust) je geen recht meer hebt op 100 % loon. Het gaat ook niet op dat er bij de berekening van de uitkeringen voor moederschaps- en vaderschapsrust verschillende percentages en loonbegrenzings worden toegepast. Wat de uitkeringspercentages betreft vragen we in elk geval een 100% uitkering voor: moederschapsrust, de periode van werkverwijdering wegens zwangerschap, de periode van werkverwijdering wegens borstvoeding, vaderschapsverlof, geboorteverlof voor meemoeders, vaderschapsrust en meemoederschapsrust bij hospitalisatie of overlijden van de moeder, adoptieverlof.

Gelijkgestelde periodes

Stel: je moet of je wil je loopbaan tijdelijk of gedeeltelijk onderbreken. Daarvoor bestaat een reeks mogelijkheden. Ter compensatie ontvang je een socialezekerheidsuitkering en/of een premie. Dat is wat men noemt een sociaal voordeel (zie hoger: uitkeringspercentages).

De onderbrekingsperiodes tellen bovendien mee bij de bepaling van de duur van de loopbaan en bij de berekening van het pensioenbedrag.

De gelijkgestelde periodes zijn op verschillende momenten in het verleden en vanuit verschillende invalshoeken tot stand gekomen. De doelstellingen zijn verschillend, net als de variabelen (seks, leeftijd, sociaal statuut, ...) en de sociale voordelen. Globaal gezien nemen meer vrouwen dan mannen onderbrekingen, met alle gevolgen voor hun inkomen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Aan de betrokken actoren (parlementaire commissies, ministers, sociale partners, academici in socialezekerheidsrecht) om samen met de vrouwenbeweging en de Raad van gelijke kansen voor mannen en vrouwen na te denken over hoe het systeem rechtvaardiger en doelmatiger te maken. Kan dit door het huidige systeem aan te passen en de onderbrekingsperiodes te hergroeperen? Of moeten er nog nieuwe verlofregelingen bijkomen (bijvoorbeeld een thematisch mantelzorgverlof), ... Of kunnen de werktijdenregelingen van de werknemers aangepast worden?
- Niet meer te tornen aan het tijdskrediet want in vergelijking met het vorige systeem van tijdskrediet en thematische verloven komt de combinatie van beroeps- en gezinsleven sinds het nieuwe systeem van 2012 onder druk te staan. Het risico bestaat dat vooral vrouwen de combinatie zullen 'oplossen' door (meer) deeltijds te gaan werken: dit heeft een negatieve impact voor de opbouw van hun pensioenrechten. Daarom moet het tijdskrediet met het motief zorg worden uitgebreid tot 48 maanden ofwel volledige onderbreking, halftijdse, 1/5de of 1/10de en dit voor het kind tot 12 jaar en voor een kind met een handicap tot 21 jaar. De uitkeringen moeten voldoende hoog zijn en volledig gelijkgesteld;
- Er zijn sinds 2012 ook meer loopbaan jaren vereist voor de toegang tot eindeloopbaanstelsels: vrouwen hebben het moeilijker dan mannen om aan die voorwaarden te voldoen. Het aantal loopbaan jaren mag in dit opzicht niet verhoogd worden.

Cumulatieve inkomstenderving vooral knelpunt voor vrouwen

De loo(n)pbaankloof is ook het resultaat van discriminaties die te maken hebben met de (besparings)maatregelen die de overheid al decennia neemt op het niveau van de sociale zekerheid, de fiscaliteit, de tewerkstelling, ...

Een voorbeeld in de sociale zekerheid is het steeds strenger wordende *degressiviteitsbeleid* (sinds 1971) van de uitkeringen in de sectoren werkloosheid en invaliditeit, dat sterker doorweegt voor de categorie samenwonenden zonder gezinslast, meestal vrouwen, die daardoor al jaren inkomsten derven.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een stop van (besparings)maatregelen in de sociale bescherming die een grotere nadelige impact hebben op vrouwen dan op mannen.

Werkloosheid

De toelatingsvoorwaarden voor de inschakelingsuitkeringen zijn verstrengd. Vanaf 2015 dreigen veel jongeren hun uitkering te verliezen: 32.000 in Wallonië, 8.000 in Brussel en 12.190 in Vlaanderen. Twee derde zullen vrouwen zijn.

De Vrouwenraad vraagt:

- De verstrenging van de toelatingsvoorwaarden voor de inschakelingsuitkering in te trekken;
- De overheden en de werkgevers moeten voldoende kansen bieden. Jongeren moeten beter persoonlijk begeleid worden naar werk en stages;
- De herziening van het degressiviteitsstelsel, inclusief de afschaffing van de categorie samenwonende werkloze zonder gezinslast;
- Een onderzoek/evaluatie van de impact op armoede voor vrouwen en mannen van de hervorming van de werkloosheidsreglementering.

Beroepsziekten

De gegevens over de aangifte en erkenning van beroepsziekten tonen aan dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn en die ondervertegenwoordiging lijkt niet te worden gerechtvaardigd door objectieve arbeidsomstandigheden.

Overeenkomstig het Advies nr. 134 van 16 april 2013 van de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen inzake beroepsziekte vraagt de Vrouwenraad:

- Het herzien, in termen van gender, van de sociaal-juridische criteria die het mogelijk maken om ziekten te classificeren in het lijststelsel, dan wel in het open systeem;
- Een gestructureerd actieplan dat de overheid moet opstellen en aannemen, inclusief een jaarlijkse rapportage over de verwezenlijkingen;
- De bestudering van de tewerkstellingsgraad van vrouwen (en mannen) tussen de 55 en 65 jaar in relatie tot beroepsziekten, of breder, het algeheel welzijn op het werk;
- De bestudering van de relatie tussen kanker en arbeidsomstandigheden;
- Een aanvulling van "de lijst" met ziekten die voornamelijk vrouwen treffen (bepaalde kankers, musculoskeletale aandoeningen...), conform de Europese lijst van ziekten die vaker voorkomen bij vrouwen;
- Een proactieve houding wat betreft de preventie van beroepsziekten door het Fonds voor Beroepsziekten door werkomstandigheden te analyseren in sectoren waar veel vrouwen tewerkgesteld zijn, bijvoorbeeld de schoonmaaksector, de gezondheidszorg, met de bedoeling om beroepsziekten sneller op te sporen.

Geneeskundige verzorging

Er zijn steeds meer mensen die het bezoek aan de huisarts en aan de specialist uitstellen omwille van financiële redenen. Veel mensen vragen omwille van stigmatisering niet naar de toepassing van het statuut van de derdebetalersregeling.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een veralgemeende automatische derdebetalersregeling;

- Een erkenning van klinisch psychologen, orthopedagogen, psychotherapeuten en seksuologen, eveneens met een derdebetalersregeling;
- De promotie van het systeem van forfaitaire wijkgezondheidscentra;
- Inspanningen om kosten op het vlak van geestelijke gezondheid, bepaalde medische materialen (bril/lenzen, hoorapparaten, mobiliteitshulpmiddelen,...), bepaalde tandverzorging, niet-terugbetaalde geneesmiddelen voor de behandeling van chronische ziekten te verlagen;
- Inspanningen om de kosten voor ouderen, die in een rusthuis verblijven en voor wie de kosten van het verblijf vaak hoger zijn dan hun inkomen, te milderen;
- Inspanningen om de hoge supplementen op honoraria en medisch materiaal te minderen en de grote verschillen bij de instellingen en de zorgverstrekkers weg te werken;
- Inspanningen om de lage graad van geconventioneerden weg te werken, vooral bij gynaecologen (50% niet geconventioneerd), oogspecialisten (60%), dermatologen (70%) en voor een voldoende spreiding van geconventioneerde artsen en patiënten daarover te informeren;
- Maximumfactuur: een regelmatige uitbreiding in functie van nieuwigheden; het plafond van 450 euro voor de laagste inkomens verlagen; het plafond voor alle kinderen van 650/550 euro verlagen naar 450 euro en dit zolang het kind recht geeft op kinderbijslag.

Pensioenen

De pensioenkloof v/m is het resultaat van de loonkloof en de loopbaankloof tussen vrouwen en mannen.

De Vrouwenraad vraagt:

Afbouw afgeleide rechten

- De drie stelsels van afgeleide rechten in de pensioenen (gezinspensioen, overlevingspensioen en pensioen voor de uit de echtgescheidene) zouden gelijktijdig moeten hervormd worden, richting individualisering van de pensioenrechten en dit op een manier dat de pensioenkloof tussen vrouwen en mannen (en tussen gepensioneerde werkneemsters en vrouwen die nooit of zeer weinig gewerkt hebben) wordt weggewerkt (met voldoende compensatie- en overgangsmaatregelen). Het bedrag van het eigen rustpensioen zou kunnen vastgesteld worden op 75% van het gemiddelde van het beroepsinkomen van de 25 beste jaren. Dit is een te overwegen piste en deze maakt het bestaan van het gezinsbedrag overbodig.

Overlevingspensioen

- De hervorming van het overlevingspensioen is een stap in de richting van individuele pensioenrechten maar de uitkering wordt nog altijd berekend als een afgeleid recht op basis van de inkomsten van de overleden echtgenoot, rekening houdend met een leeftijds criterium. Het overlevingspensioen moet verdeeld worden tussen de opeenvolgende overlevende echtgenoten/wettelijk samenwonende partners van de overleden titularis, en dit naargelang het aantal huwelijks/samenwoonjaren met de

overledene. In dit opzicht zal een deel van de het pensioen van de uit de echt gescheiden echtgenoot vanzelf uitdoven.

Individuele rechten voor iedere afgestudeerde

- We stellen voor om dit systeem in de nabije toekomst in te voeren: iedere schoolverlater/afgestudeerde bouwt eigen pensioenrechten op. Maar om de pensioenkloof tussen vrouwen en mannen als gevolg van de loopbaankloof op te vangen vragen we om splitting- en basispensioensystemen te onderzoeken.

Pensioenbedrag

- Elke hervorming van het pensioenstelsel van de eerste pijler moet tegemoetkomen aan de realiteit van de loopbanen van vrouwen en mannen en onderworpen worden aan een impactanalyse met inbegrip van de gendertoets. Er moeten voldoende reserves aangelegd worden om prioritair de wettelijke pensioenen te blijven garanderen;
- Een regelmatige herwaardering van de laagste en oudste pensioenen (ouder dan 15 jaar), een hogere vervangingsratio van de pensioenen ten aanzien van het verdiende loon, en deze welvaartsvast houden is noodzakelijk. Het bedrag van het minimumrecht per loopbaanjaar en van het plafond van het pensioenbedrag moet verhoogd worden wanneer het minimumrecht per jaar wordt toegepast. We vragen het automatisch optrekken van het referentiebedrag dat toegang geeft tot voordelen en rechten (Omnia, MAF, berekening huishuur sociale woning, ...) en dit bij elke verhoging van het pensioenbedrag naar aanleiding van welvaartsaanpassingen; indexering om te vermijden dat de positieve gevolgen elders worden geneutraliseerd;
- Er zijn grote verschillen tussen de gemiddelde pensioenbedragen van de werknemers, de zelfstandigen en de ambtenaren. Deze verschillen moeten grondig geanalyseerd worden. Er moet nagedacht worden over hoe deze verschillen in de toekomst weg te werken;
- Iedereen moet blijvend geïnformeerd worden over de gevolgen van keuzes inzake loopbaanonderbreking of -vermindering voor de combinatie van beroeps- en gezinsleven op de pensioenen.

Pensioenleeftijd

- In de debatten over de vergrijzing wordt vaak voorgesteld om de wettelijke pensioenleeftijd te verhogen. Mensen die in slechtere socio-economische omstandigheden leven, hebben een lagere levensverwachting. Hiermee moet rekening gehouden worden. Ook het belang van werkbaar werk voor oudere werknemers moet een aandachtspunt zijn;
- De feitelijke pensioenleeftijd kan toenemen zonder dat de wettelijke pensioenleeftijd moet verhogen. Dit sluit langer werken na de pensioenleeftijd niet uit.

Aanvullende pensioenen

- De tweede pensioenpijler moet volledig gedemocratiseerd worden en het deel loon dat werknemers hiervoor afstaan moet ook als loon beschouwd worden. Het behoort dan ook tot de huwelijksgemeenschap (behalve het huwelijksstelsel met scheiding van goederen) zodat het bij (echt)scheiding mee verdeeld wordt onder de ex-

partners. Een splitting van het recht, zelfs ongeacht het stelsel waaronder men gehuwd was. Dit recht kan dan ineens uitgebreid worden naar de wettelijk samenwonenden.

Verlofstelsels

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de verloven die kunnen opgenomen worden in functie van zorg flexibeler kunnen opgenomen worden:
 - Alleen als het kind geboren of geadopteerd werd vanaf 8 maart 2012 hebben ouders recht op een uitkering gedurende de hele periode (dus ook de vierde maand): dit recht moet ook gelden voor kinderen die voordien geboren zijn en op het moment van de inwerkingtreding van de maatregel (verlenging van drie naar vier maanden) nog geen 12 jaar waren. Ouderschapsverlof moet zelfs kunnen genomen worden tot het kind 18 jaar is. Ouderschapsverlof moet ook beter verdeeld worden tussen de ouders;
 - De thematische verloven en het tijdskrediet moeten voltijds, 1/2de, 1/3de, 1/4de, 1/5de en 1/10de kunnen opgenomen worden;
 - De uitkeringen van de thematische verloven moeten verhoogd worden (bijvoorbeeld tot het gewaarborgd minimumloon);
 - Vrouwelijke zelfstandigen moeten 15 weken moederschapsrust kunnen opnemen (conform de EU-richtlijn);
 - Pleegouders moeten ook ouderschapsverlof kunnen nemen en gemotiveerd tijdskrediet. Het pleegzorgverlof moet uitgebreid worden naar 10 dagen per pleegouder (nu 6 dagen per koppel).

Sociale bijstand

Leefloon

Na een lichte stabilisering in 2011-2012 stijgt de groei van het aantal leefloners door de samenloop van de gevolgen van de crisis enerzijds en door de wijziging van de arbeidsmarkt anderzijds. Dit laatste treft vooral personen die zich reeds in preciaire situaties bevinden (uitzendwerkers, deeltijds werkenden, jongeren, vrouwen met gezinslast,...). Het bedrag van het leefloon ligt nog een stuk onder de armoederisicogrens en onder de budgetstandaard.

De Vrouwenraad vraagt:

- Voor de komende jaren een graduele verhoging van het bedrag van het leefloon boven de Europese armoederisicogrens en de afschaffing van de categorie samenwonend in het kader van onze eis voor eigen rechten;
- En in afwachting daarvan minstens een uniforme behandeling door alle OCMW's wat betreft de voorwaarden die gelden voor de samenwonenden. Gesanctioneerde werklozen mogen niet geweigerd worden door de OCMW's;
- Het onderzoek naar de bestaansmiddelen (o.a. verrekening van andere inkomsten, vrijgestelde bedragen, de toegepaste fictieve rentevoeten om de bijdrage van

spaargeld in de bestaansmiddelen te ramen,...) moet ook op uniforme wijze gebeuren door alle OCMW's.

Inkomensgarantie voor ouderen

Samenwonenden, die hun hoofdverblijfplaats delen met een of meer andere personen, ontvangen een basistarief en alleenstaanden een verhoogd tarief. De IGO is een individueel recht. Er zijn meer vrouwen die een IGO ontvangen dan mannen. De hervorming van 14 maart 2013 voorziet dat in 2014 bij de samenwonenden nog enkel zal rekening gehouden worden met de samenwonende huwelijkspartner of wettelijk samenwonende. Met de bestaansmiddelen van andere samenwonenden zal geen rekening meer worden gehouden.

De Vrouwenraad vraagt:

- Het optrekken van de IGO tot een niveau dat voldoende hoog is om een menswaardig leven te leiden en het evalueren van de elementen van de berekeningswijze (vrijgestelde bedragen en de toegepaste fictieve rentevoeten - 6 en 10%: moeten lager - om de bijdrage van spaargeld in de bestaansmiddelen te schatten) om onrechtvaardigheden op te sporen en weg te werken. Wanneer IGO-bedragen worden aangepast of wanneer er veranderingen zijn in de gezinssituatie moet de RVP een automatische aanpassing doorvoeren.

Sociale bescherming groepen

Huis(houd)personeel

Op 5 december 2013 ratificeerde het Federaal Parlement de IAO-Conventie 189 voor Waardig Werk voor Huishoudpersoneel. De focus ligt vooral op de uitbreiding van de sociale zekerheidswetgeving voor deeltijdse dienstboden en van de welzijnswetgeving op de gehele dienstbodensector.

De Vrouwenraad vraagt:

- Op korte termijn: een verbetering van het dienstbodestatuut (aanpassing van de tewerkstellingsvoorwaarden opdat de bestaande discriminaties zouden verdwijnen); de invoering van een derdepartijsysteem; een goede doorlichting van de tewerkstelling van het huishoudpersoneel in België om een duidelijke afbakening te krijgen tussen de tewerkstelling via het stelsel van de dienstencheques en het derdepartijsysteem van het overige huishoudpersoneel; effectieve beschermingsmechanismen voor huishoud-st-ers (ook zonder wettig verblijf); verduidelijking van de voorwaarden voor toekenning van arbeidskaart B voor dienstboden; het betrekken van huishoud-st-ers bij uitreiking arbeidskaart en mogelijkheid tot verkrijgen van arbeidskaart B als niet-inwonende dienstbode;
- Op lange termijn: de uitwerking van een algemene definitie en gemeenschappelijk statuut van het personeel tewerkgesteld in de huishoudelijke economie, voor de uitwerking van een profiel en een verloning in functie van het (gedifferentieerd) takenpakket; het derdepartijsysteem dat ook een intermediaire structuur wordt voor andere werknemers die in en rond het huishouden tewerkgesteld zijn als arbeiders of

bedienden: het kan gaan om werknemers die huishoudelijke taken combineren met privé-kinderopvang of enkel privé-kinderopvang verlenen of om huishoud-st-ers die huishoudelijke taken verrichten voor minstens x aantal uren bij eenzelfde gezin; het behoud van een eenvormige fiscale aftrek voor gebruikers/werkgevers (derdepartijsysteem); de uitwerking van een sensibilisatiecampagne en een goed functionerend informatie- en ondersteuningspunt voor alle stakeholders; het afsluiten van bilaterale akkoorden die de overdracht van sociale rechten van buitenlandse huishoud-st-ers aan andere staten mogelijk maakt; arbeidskaarten die geldig zijn voor de volledige sector i.p.v. voor één bepaalde werkgever; maatregelen om het diplomatiek huishoudpersoneel efficiënter te beschermen en de afhankelijkheidsrelatie tussen huishoud-st-ers en diplomaten zo maximaal mogelijk te beperken.

Mantelzorgers

De meeste mantelzorgers zijn vrouwen (60 tot 80 %). Ze komen uit de groep van de 45- tot 65-jarigen. Ruim de helft gaat minder uit werken of stopt er volledig mee. Bijna 60 % van de werkenden slaagt er niet in om de arbeidstijd aan te passen. De helft van de mantelzorgers heeft het financieel moeilijk.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een betere sociale bescherming van de mantelzorger en dus geen wettelijk statuut. Dit kan onder meer door verbeteringen aan te brengen in socialezekerheidssectoren. Er bestaan immers al regelingen waar mantelzorgers gebruik van kunnen maken, zoals de thematische verloven, het tijdskrediet, diverse uitzonderlijke verloven, regelingen voor werknemers ouder dan 55 jaar. Wij vragen om na te gaan of een bijkomend themaverlof, namelijk het ‘mantelzorgverlof’ (gelijkgesteld voor de pensioenberekening), een optie is.

Armoede

Transversaal

Armoede is “een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de mensen in armoede van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen.”⁷

De armoedecijfers blijven de laatste jaren in het algemeen stabiel maar er is sprake van polarisering. Er is een hoge toename van armoede bij kinderen die in gezinnen opgroeien waar de ouder/s geen job heeft/hebben of in eenoudergezinnen. Het aantal tweeverdienersgezinnen neemt toe en ze doen het gemiddeld beter. 65-plussers lopen ook een hoger armoederisico.

⁷ Vranken e.a., Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 1994-2011

De Vrouwenraad vraagt:

- Het *armoedebeleid* moet *transversaal* behandeld blijven en een *coördinerend minister van armoede* en een *nationaal plan armoedebestrijding + een nationaal plan kinderarmoedebestrijding* blijven noodzakelijk.

Grootstedenbeleid

Eenoudergezinnen

Wat huisvesting betreft, vormen de steden een aantrekkingspool voor *eenoudergezinnen*, door het feit dat er een groter potentieel aan werkaanbiedingen is, een ruimere keuze aan kinderopvangmogelijkheden en een in verhouding groter aantal huurmogelijkheden. De toegang tot al deze mogelijkheden blijkt nochtans moeilijk. Woningen die bewoond worden door eenoudergezinnen zijn vaak kleiner, van minder goede kwaliteit, in verhouding duurder dan gemiddeld, minder goed verwarmd, bieden minder privéruimte, hebben meer buurtproblemen (lawaai, vervuiling, vandalisme, criminaliteit) en zijn minder goed uitgerust. Het aantal vrouwen in een eenoudergezinssituatie is in verhouding groter in de sociale huisvesting. Ouders in een eenoudergezinssituatie hebben maar heel weinig manoeuvreerruimte in een verzadigd bestand van sociale woningen en op een markt van privéwoningen die moeilijk toegankelijk is. Zo verergert huisvesting de situatie van armoede, niet enkel door de prijs, maar ook door de onzekerheid om de woning te kunnen behouden. Bovendien wonen eenoudergezinnen vaak in wijken waar het tekort aan kinderopvangplaatsen het grootst is.⁸

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat het Grootstedenbeleid als hefboom zou werken voor situaties die gekenmerkt worden door bestaansonzekerheid en een belangrijke impact hebben op de mogelijkheden van eenoudergezinnen, door rechtstreeks in te grijpen op de toegang tot huisvesting, door de uitbreiding van het aantal kinderopvangplaatsen waardoor de sociaal-professionele integratie van vrouwen zou worden vergemakkelijkt, en door de verbetering van de levenskwaliteit in de wijken.

Fiscaliteit

Om een fiscaal beleid gendergevoelig te maken is er in de eerste plaats een analyse nodig die de impact van het budget (het geheel van inkomsten en uitgaven) uitsplitst naar vrouwen en mannen. Wanneer we over deze gegevens beschikken kunnen we bestaande ongelijkheden bijstellen door aan gendergelijkheid te werken op basis van een beleidsintentie, onder andere via aanpassingen in de samenstelling van het pakket van inkomsten en uitgaven, via aanpassingen in het loonbeleid,...

⁸ Armoede in België. Jaarboek 2012

Gelijke behandeling van gezinsvormen

- Het uitgangspunt van de Vrouwenraad is een volledige individualisering van de belastingaangiften met aparte aanslagbiljetten in de personenbelasting, ook voor koppels. Dit impliceert in de toekomst een proces met verschillende hervormingen in de personenbelasting. Gehuwden, wettelijk en feitelijke samenwonenden moeten gelijk behandeld worden in een context van individualisering van de rechten.

Individualisering

We hebben te maken met een combinatie van twee verschillende fiscale invalshoeken. Het gezin vormt de basiseenheid van de belastingen voor koppels en het individu de basiseenheid voor alleenstaande personen, feitelijk samenwonenden en eenouders.

Hoewel vrouwen gemiddeld minder verdienen dan mannen, betalen ze in verhouding tot mannen meer belastingen.

Ons huidig belastingstelsel hanteert *nog steeds geen 100% decumul.*

Onze *semi-progressiviteit van de belastingen* (tarieven) werkt niet herverdelend tussen mannen en vrouwen. De progressiviteit van de belastingen van mannen lijkt aanzienlijk afgeremd te worden door diverse fiscale voordelen die in de praktijk aan hen toekomen, zoals het huwelijksquotiënt en progressieve recuperatievormen zoals de hypotheeklening, bedrijfskosten, levensverzekeringen, pensioensparen, giften, enzovoort. We pleiten bijgevolg voor een herziening van het tariefsysteem.

De overstap naar de totale individualisering is logisch, ook al wordt dan geen rekening gehouden met het lot van de eenoudergezinnen met een lager inkomen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een onderzoek naar de piste inzake een geïntegreerd progressief belastingsysteem en fiscale tijdscredieten waarbij niet enkel rekening gehouden wordt met de beroepsinkomsten maar ook met de tijdsverdeling.

Het huwelijksquotiënt, dat ook geldt voor wettelijk samenwonenden, is nog een typische kostwinnersfaciliteit.

De Vrouwenraad vraagt:

- De afschaffing van het HQ vanaf een bepaald aanslagjaar in de nabije toekomst voor elke afgestudeerde die een gezin vormt en de afbouw van het HQ voor diegenen die er momenteel nog van genieten maar enkel wanneer er geen kinderen meer ten laste zijn en de inkomens hoog zijn.

Kinderen ten laste

Er zijn een aantal fiscale voordelen wanneer er kinderen ten laste zijn, die op een indirecte manier de kosten van de kinderen ondersteunen maar de manier waarop dat gebeurt creëert onrechtvaardigheden tussen kinderen onderling, tussen ouders.

De fiscale voordelen betreffen:

- de belastingvrije som voor kinderen ten laste met een semi-progressieve verhoging naargelang het aantal kinderen ten laste;

- onder de aftrekbare bestedingen vallen de onderhoudsuitkeringen voor kinderen;
- onder de belastingverminderingen vallen de uitgaven voor kinderopvang in een gesubsidieerde opvang en de uitgaven voor kinderopvang thuis (kinderen jonger dan drie jaar);
- onder de belastingkredieten valt het belastingkrediet voor kinderen ten laste;
- onder de voorheffingen en voorafbetalingen/bedrijfsvoorheffing valt de vermindering voor het aantal kinderen ten laste (verminderde bedrijfsvoorheffing van de ouder die de kinderen fiscaal ten laste heeft).

De Vrouwenraad vraagt:

- Om het systeem van fiscale voordelen voor kinderen ten laste rechtvaardig te maken (gelijke verdeling onder de ouders, gelijke bedragen per kind); hetzij door te sleutelen aan de huidige indirecte tussenkomsten, hetzij deze te vervangen door directe tussenkomsten, bijvoorbeeld via de kinderbijslag.

Ondertussen vinden we het nodig om:

- De belastingvrije som voor kinderen te verhogen en daarbij moet elk kind recht geven op een gelijke belastingvrije som;
- De plafonds van de netto bestaansmiddelen om als kind ten laste te blijven voor alle kinderen gelijk te schakelen tot op het niveau van het belastingvrije minimum en het maakt daarbij niet uit of ze ten laste zijn van een ouder die belast wordt als alleenstaand of als gehuwde;
- Het belastingkrediet voor kinderen ten laste te verhogen;
- De leeftijd bij kinderopvang in de gesubsidieerde opvang van 12 naar 14 jaar te verhogen;
- Het begrip 'kind met een zware handicap' in de fiscale regeling van een kind ten laste (dubbeltelling) af te stemmen op het evaluatiesysteem in de verhoogde kinderbijslag;
- Een debat te voeren met de betrokken actoren over de al dan niet afschaffing van de fiscale maatregelen en/of de aanpassing van het huidige systeem over de onderhoudsuitkering.

Bedrijfsvoorheffing

Alle belastingplichtigen betalen te veel bedrijfsvoorheffing. Gezinnen krijgen het teveel betaalde bedrag na twee jaar wel terug maar zonder rente. Gehuwden en wettelijk samenwonenden betalen in verhouding tot alleenstaanden te veel (288 euro in 2013). De verminderingen voor de kinderlast in de bedrijfsvoorheffing zijn te weinig afgestemd op de definitieve vermindering in de eindafrekening. Gescheiden ouders die belast worden als alleenstaanden genieten nog steeds niet de bijkomende vermindering die andere alleenstaande ouders wel ontvangen.

De Vrouwenraad vraagt:

- De schalen en de kortingen bij de bedrijfsvoorheffing nauwkeuriger af te stemmen op de verschuldigde eindbelasting;
- Een gelijke bedrijfsvoorheffing voor gehuwden en wettelijk samenwonenden vergeleken met alleenstaanden;

- De verminderingen voor kinderen ten laste in de bedrijfsvoorheffing beter af te stemmen op het effectieve belastingvoordeel;
- De vermindering in de bedrijfsvoorheffing voor de niet-hertrouwde weduwe/weduwnaar of de ongehuwde ouder met één of meer kinderen ten laste ook toe te kennen aan gescheiden ouders die belast worden als alleenstaande;
- Sinds 2004 int de overheid ook bedrijfsvoorheffing op alle sociale uitkeringen. De fiscus past daarop geen verminderingen toe voor gezinslast. Deze gezinnen moeten tot twee jaar wachten op hun belastingvoordeel. Dit moet ook aangepast worden.

Dienst voor alimentatievorderingen

De DAVO moet een oplossing te bieden voor het probleem van de niet-betaling van onderhoudsgeld aan kinderen en aan ex-partners.

Het wetsontwerp van 14 maart 2014 houdende wijziging van de wet van 21 februari 2003 tot oprichting van een Dienst voor Alimentatievorderingen bij de FOD Financiën en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, met het oog op een effectieve invordering van onderhoudsgelden, is door de Kamer gestemd op 22 april 2014.

In de nieuwe wet zijn enkele eisen van het Platform Alimentatiefonds waarvan de Vrouwenraad lid is, (gedeeltelijk) opgenomen:

- het inkomensplafond om een voorschot via DAVO te krijgen, wordt verhoogd naar 1.800 euro per maand (was vastgelegd op 1.386 euro in 2014, verhoogd met 66 euro netto per kind ten laste)
- het bedrag van de verhoging wordt verdubbeld voor kinderen met een handicap, die recht hebben op verhoogde kinderbijslag
- de dienstverlening (administratieve kosten) van DAVO wordt gratis voor de onderhoudsgerechtigde (voordien 5 % van het in te vorderen bedrag) en komt nu volledig ten laste van de alimentatieverschuldigde (13 % in plaats van 10 %)
- de oprichting van een centraal bestand van vonnissen, arresten en akten inzake de toekenning van een onderhoudsuitkering bij de FOD Justitie
- de intrekking van het rijbewijs wordt als bijkomende mogelijke sanctie voor de onderhoudsverschuldigde die niet wil betalen, toegevoegd. Het Platform Alimentatiefonds had er bij de wetgever meermaals op aangedrongen om alternatieve drukkingsmiddelen/sancties te voorzien. Toch vraagt het Platform zich af hoe dergelijke maatregel in de praktijk zal uitgevoerd worden. Wat als de onderhoudsplichtige geen rijbewijs of geen wagen heeft? Zijn er nog andere drukkingsmiddelen mogelijk?

De Vrouwenraad vraagt:

Om de werking van DAVO nog verder te optimaliseren:

- Een structurele verbetering van het budgettaire evenwicht van DAVO;
- Een betere interne werking en organisatie van DAVO;
- Het opnieuw opstarten van de werking van de DAVO Evaluatiecommissie;
- De uitbreiding van de bevoegdheden van DAVO naar een 'universele' DAVO (automatische invordering bij de onderhoudsverschuldigde zonder dat de onderhoudsplichtige nog stappen moet ondernemen);

- De afschaffing van het inkomensplafond bij de uitkering van voorschotten op de onderhoudsuitkering.

Duurzame ontwikkeling

Post 2015 agenda vanuit gendergelijkheidsperspectief v/m

De ecologische, sociale en economische uitdagingen waarvoor de mensheid zich geplaatst ziet vereist een radicale keuze voor duurzame ontwikkeling: de onderlinge afstemming van de economische, sociale en ecologische dimensie van ontwikkeling, met het oog op het behoud van de planeet voor huidige en toekomstige generaties, onze kinderen en kleinkinderen. Dit vergt een samenhangend beleidskader dat de verschillende deelproblematieken aanpakt en een evenwichtige ecologische, sociale en economische ontwikkeling verzekerd voor allen, binnen de limieten van de planeet.

Gelijkheid voor vrouwen en mannen is een essentieel onderdeel van dit proces, van duurzame ontwikkeling: een noodzakelijke, evenwel niet voldoende voorwaarde voor het welslagen van dit project. *Gendergelijkheid en gelijkheid v/m* is vooreerst een kwestie van mensenrechten, en dus een recht en verantwoord op zich. Daarnaast heeft gendergelijkheid v/m essentieel ook te maken met de efficiëntie en doelmatigheid van het beleid. Zonder gelijkheid v/m (rechten, vrijheden, kansen, waardering), zonder gendergelijkheid is duurzame ontwikkeling onmogelijk.

De Vrouwenraad vraagt:

- Om beide *gendergelijkheid en gelijkheid v/m mee te nemen in de analyse en het beleidskader*. Daarom is het belangrijk dat de vrouwenrechtenbeweging, wereldwijd, op de hoogte is en tijdig aansluiting vindt bij het proces van de ontwikkeling van de post 2015 agenda en de identificatie en formulering van Duurzame Ontwikkelingsdoelen (DOD). Ze moet hiertoe haar 'eigen' agenda i.v.m. vrouwenrechten en empowerment van vrouwen kunnen ontwikkelen: om te kunnen verzekeren dat de gelijkheid m/v stevig verankerd en 'gemainstreamd' wordt in het proces van de post 2015 agenda en de ontwikkeling van DOD, waarbij zowel de aanvaarding van een specifieke globale gelijkheidsdoelstelling v/m als de integratie van een v/m gelijkheidsperspectief in de andere DOD verzekerd wordt. Samen vormen deze beleidsaspecten dat wat men gender mainstreaming noemt.
- We denken daarbij aan volgende vormvoorwaarden:
 - *Samenstelling van de besluitvormingsorganen*: een evenwichtige v/m (bij voorkeur paritaire) samenstelling van alle relevante besluitvormingsorganen binnen de VN en een verzekerde aanwezigheid van genderdeskundigen v/m in alle panels en processen;
 - *Participatie van de civiele samenleving*: een verzekerde participatie en inbreng van feministische organisaties, inclusief lokale organisaties (grassroots), aan het consultatie en besluitvormingsproces, met bijzondere aandacht voor betrokkenheid van lokale feministische organisaties uit het 'Zuiden';
 - De opstart van een *ruim proces van consultatie en participatie* op nationaal niveau, met bijzondere aandacht voor een reële bottom-up benadering, niet beperkt tot elektronische consultaties of high level evenementen.

- En aan inhoudelijke voorwaarden:
 - *Het verzekeren van een gelijkheidsperspectief v/m in het overkoepelend beleidskader*: de aanvaarding van een aparte, specifieke globale doelstelling over gelijkheid v/m, uitgewerkt conform het Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, de Verklaring tot uitbanning van alle vormen van geweld op vrouwen, de Resoluties van de VN Veiligheidsraad over vrouwen, oorlog en vrede, de engagementen van het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking 1995) en van de Cairo conferentie over bevolking en ontwikkeling (Cairo 1994) en de Besluiten van de Commissie Status van de Vrouw;
 - *Vroeger verworven rechten en engagementen*: we moeten waakzaam zijn en de nodige voorbereidende stappen en initiatieven ontplooien om te verzekeren dat verworven rechten en vrijheden van vrouwen en reeds vroeger aangegane engagementen inzake vrouwenrechten en empowerment van vrouwen expliciet behouden blijven;
 - *Een sterke politieke verklaring*: wij pleiten voor de opstelling van een begeleidend document of politieke verklaring bij de DOD dat de visie van het beleid weerspiegelt en eerdere en andere relevante verdragen, verklaringen, engagementen en instrumenten, waaronder m.b.t. vrouwenrechte, herbevestigt in functie van duurzame ontwikkeling. Waardoor flexibiliteit ingebouwd kan worden zodat bijstellingen en aanpassingen aan nieuwe en/of specifieke omstandigheden mogelijk zijn;
 - Wij pleiten verder voor een *weloverwogen keuze van doelstellingen* die noodzakelijkerwijze gerealiseerd moeten worden, zonder taboes - *inclusief seksuele en reproductieve rechten van vrouwen en met aandacht voor de bevolkingsproblematiek*. Deze worden bij voorkeur maximaal ingevuld, niet minimaal (zoals de MDG's), en waarin per doelstelling de drie dimensies van duurzame ontwikkeling terug te vinden zijn. Volgens ons zijn dit in volgorde van belangrijkheid : de ecologische en de sociale dimensie ondersteund door een economisch systeem dat duurzame (zie definitie) ecologische en sociale ontwikkeling mogelijk maakt.

Geweld

Voor meer info verwijzen we naar het Vrouwenraadmemorandum Geweld 2014.

Nationaal Actieplan Geweld

Het '[Nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld](#) en andere vormen van intrafamiliaal geweld 2010-2014' loopt ten einde.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een nieuw *Nationaal/interfederaal actieplan ter bestrijding van alle vormen van geweld* met meer aandacht voor seksueel geweld, seksuele uitbuiting in het kader van mensenhandel en prostitutie en psychisch geweld en initiatieven voor aandachtsgroepen: zwangere vrouwen, vrouwelijke vluchtelingen en asielbeleid, huis(houd)personeel, ouderenmis(be)handeling, prostitutie, vrouwen met een

handicap, schadelijke genitale praktijken hier en elders. Het NAP geweld moet meer zijn dan enkel een opsomming van bestaande of geplande initiatieven. Het moet gaan over hoe geweld moet gecoördineerd en aangepakt worden.

Dataverzameling en onderzoek

Hiervoor verwijzen we naar:

- artikel 11 van het Verdrag ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld van de Raad van Europa van 2012: over dataverzameling en onderzoek;
- cijfers over geweld ten aanzien van vrouwen (en mannen), gepubliceerd door het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.⁹

Administratieve cijfers

Cijfers/gegevens over geweld tegen personen worden geregistreerd:

- door de lokale politie via PV's
- door de federale politie in de Nationale Gegevensbank van de federale politie
- door de cel geweld tegen personen van de dienst agressie van de federale gerechtelijke politie in de expertendatabank met betrekking tot zedenmisdrijven
- in politieke criminaliteitsstatistieken

Cijfers m.b.t. koppels zijn opgesplitst naar: fysiek, seksueel, psychisch en economisch.

De Vrouwenraad vraagt:

- De variabele geslacht moet zo optimaal mogelijk ingevoerd worden in de basisregistratiesystemen van de politie (ISLP, Feedis) en in de ANG (Algemene nationale gegevensbank);
- Administratieve statistieken moeten opgesplitst worden naar m/v (daders en slachtoffers);
- De omschrijvingen en codes van het PV-register moeten volledig overeenstemmen met de artikels uit Strafwetboek;
- De registratie van de aangegeven feiten bij de politie moet in overeenstemming zijn met de feitcodes uit het PV-register en met geslacht en leeftijd van het slachtoffer en de dader als variabele en deze cijfers/gegevens moeten jaarlijks gepubliceerd worden;
- De aangegeven feiten per niveau in de politieke criminaliteitsstatistieken uitbreiden met de variabele geslacht;
- De administratieve cijfers van het parket over de instroom van zaken per type ten lastenlegging en de uitstroom met vermelding van de beslissingen uitbreiden met de variabele geslacht;
- De cijfers van de Dienst Strafrechtelijk Beleid van de FOD Justitie over de veroordelingen opsplitsen per geslacht;
- De afstemming van registratiesystemen van politie, Parket en Dienst voor Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie om de cijfers goed te kunnen vergelijken en een zicht te krijgen op de doorstroom.

⁹ <http://igvm-iefh.belgium.be/nl/actiedomeinen/geweld/>

Administratieve enquêtes

Om de *dark number* (aandeel niet aangegeven feiten) te achterhalen vraagt de Vrouwenraad:

- Dat het beleid effectief gebruik maakt van de niet-gepubliceerde gegevens van *administratieve enquêtes* zoals de Veiligheidsmonitor van de Federale Politie en de Gezondhedenquête van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV-ISP) en de sensibilisering van slachtoffers om de feiten vooralsnog aan te geven.

Indicatoren

Hiervoor verwijzen we naar de UN Statistical Indicators on VAW:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-issues-focus.htm>

Partnergeweld en (intra)familiaal geweld

Inzake (intra)familiaal geweld worden in België door diverse instanties verschillende definities gehanteerd.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat België het CAVHIO-verdrag ratificeert;¹⁰
- *Duidelijkheid (eenvormigheid) inzake definities* en deelvormen met het oog op een coherente registratie en coherente maatregelen. Met het accent op feit dat geweld geen individueel of relatieprobleem alleen is maar vooral een *structureel, maatschappelijk probleem*, gelinkt aan ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Naar sekse uitgesplitste administratieve statistieken een reeks indicatoren die beantwoorden aan de internationale relevante indicatoren, zijn basiselementen om adequate beleidsmaatregelen te kunnen nemen;
- We verwijzen naar het Advies nr. 132 van 9 december 2011 van het Bureau van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen over *de publieke kost van partnergeweld*: de federale regering moet, rekening houdend met reeds bestaande Europese vergelijkingen, een reële schatting maken van de kost van partnergeweld in België en de resultaten ervan gebruiken als basis voor een preventiebeleid;
- Het Verdrag van de Raad van Europa rond het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld van 2011, door België ondertekend op 11 september 2012, te ratificeren;

De minister van Justitie en het College van Procureurs-generaal brachten een gezamenlijke omzendbrief uit over het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld, de zogenaamde COL 4/2006, die in werking trad op 3 april 2006. Deze COL 4/2006 werd geëvalueerd door het College van Procureurs-generaal in samenwerking met de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie. Het eindevaluatieverslag dateert van december 2009.

¹⁰ [Verdrag ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld](#) (het zogenaamde CAVHIO-verdrag of de Conventie van Istanbul)

De Vrouwenraad vraagt:

- De verbetering van de COL 4/2006 op basis van het eindevaluatieverslag van 2009.

Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld is een complex fenomeen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Om een werkbare definitie uit te werken, gebruikt door alle betrokken actoren, op basis waarvan beleidsmaatregelen en acties kunnen ontwikkeld worden;
- Een stand van zaken in verband met de coördinatie van de informatie op federaal niveau tussen de sociale, medische, politionele en rechterlijke actoren en de opleiding voor de politie, de magistratuur en de uitvoerders van de rechtsbedeling en het effect op de klachtenbehandeling van het eergerelateerd geweld en op preventiemaatregelen voor slachtoffers zou ook zinvol zijn;
- Blijvende aandacht voor dit thema in het volgend NAP Geweld.

Gedwongen huwelijken

Sinds eind 2009 bevat de politienomenclatuur een specifieke code voor gedwongen huwelijken. In 2011 registreerden de criminaliteitsstatistieken van de politie 12 klachten over feiten van gedwongen huwelijken.

De Vrouwenraad vraagt:

- Om de Belgische wet van 25 april 2007, die de strafbaarstelling en het uitbreiden van de middelen tot nietigverklaring van het gedwongen huwelijk beoogt, uit te voeren;
- Een stand van zaken over de effectieve toepassing van de bepalingen van de wet van 15 december 1980 over de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering (artikel 48/3) zoals gewijzigd door de wet van 15 september 2006, die onder meer bepaalt dat de vluchtelingenstatus kan worden toegekend aan personen die vervolgd worden of vervolgd kunnen worden om genderspecifieke redenen;
- Blijvende aandacht voor dit thema in het volgend NAP Geweld; preventie via sensibilisering en opleiding bij politie en justitie.

Tijdelijk huisverbod

De wet tijdelijk huisverbod en de wet bestraffing tijdelijk huisverbod van 15 mei 2012 gingen op 1 januari 2013 van kracht. Het doel van deze wetten is de invoering van een veiligheidsmaatregel en een afkoelingsperiode in het kader van intrafamiliaal geweld om de mogelijkheid te bieden (dringende en) voorlopige maatregelen en/of begeleiding te organiseren en een bestraffing in geval van overtreding van het tijdelijk huisverbod (artikel 100 Strafwetboek). Concreet gaat het om uithuisplaatsing en/of contactverbod. Op 1 maart 2013 werd ook het spreekrecht uitgebreid (art. 458bis S.W.). Dit artikel staat artsen, psychologen en maatschappelijk assistenten toe om in bepaalde omstandigheden het

beroepsgeheim te doorbreken. Het spreekrecht kan voortaan gebruikt worden wanneer er ernstig en dreigend gevaar bestaat voor bepaalde misdrijven tegen minderjarigen en kwetsbare personen. Je kan kwetsbaar zijn door je leeftijd, zwangerschap, ziekte, een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid of in het kader van partnergeweld.

De Vrouwenraad vraagt:

- Maatregelen om een betere werking van de wet tijdelijk huisverbod te verzekeren. Hierbij kan rekening gehouden worden met succesfactoren die in het buitenland (Oostenrijk, Nederland, Spanje, Frankrijk) een gunstige rol spelen, zoals:
 - een eenvormige coördinatie en coherentie tussen de betrokken actoren (politie, procureur des Konings, vrederechter, hulpverlening) in de verschillende types van procedures;
 - het uniformiseren van beveiligingsmaatregelen;
 - registratiesystemen van gegevens;
 - de optimale bescherming van de slachtoffers;
 - een psychosociaal luik voor de slachtoffers en de daders;
 - opvolging en controle van de maatregel

Onjuiste/onrechtvaardige slachtofferbejegening

De Vrouwenraad ontvangt regelmatig meldingen van vrouwen die als slachtoffer onjuist behandeld worden door instanties waar ze met hun klacht terechtkomen (politie en juridische wereld). Deze vrouwen zijn vaak ooit al geconfronteerd geweest met geestelijke gezondheidsproblemen (bv. depressie). Wanneer ze (opnieuw) slachtoffer worden van geweld of seksueel misbruik worden hun klachten dikwijls niet ernstig genomen. Ofwel wordt de zaak geseponneerd ofwel slaagt de dader erin om de zaak zodanig te manipuleren dat hij (zij) slachtoffer wordt en het slachtoffer dader. Dit heeft volgens ons te maken met ondervragingstechnieken bij de politie die niet op dergelijke problematieken zijn afgestemd en met vooroordelen (en beeldvorming) ten aanzien van deze vrouwen. We verwijzen in dit verband ook naar ons dossier over Seksueel misbruik door professionals in de gezondheidszorg en in de hulpverlening.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een kwalitatief wetenschappelijk onderzoek naar (vrouwelijke) slachtoffers die onjuist bejegend werden om na te gaan in welke mate vooroordelen van ondervragers een rol spelen en in welke mate ondervragingstechnieken kunnen aangepast worden. Op basis van de resultaten moeten gepaste maatregelen genomen worden.

Prostitutie en vrouwenhandel

Prostitutie is nauw verbonden met vrouwen- en mensenhandel en met de seksindustrie. Onderzoek in landen waar prostitutie als beroep gelegaliseerd werd, zoals in Nederland, toont uiterst negatieve effecten voor de vrouwen en meisjes in kwestie. Het prostitutiesysteem is een schending van de vrouwenrechten. Daarom onderschrijft de

Vrouwenraad het '[Manifest tegen het prostitutiesysteem](#)' (met uitgebreide lijst van aanbevelingen) van de Conseil des femmes francophones de Belgique (18.04.2012)

De Vrouwenraad is van mening dat:

- Prostitutie geen beroep is en ook geen activiteit binnen een bepaalde sector;
- Seksualiteit geen koopwaar is;
- Het prostitutiesysteem een 'handelsvorm' is gebaseerd op seksistische, racistische en klasse parameters.

Daarom verwerpt de Vrouwenraad:

- Alle vormen van 'pooierschap' en georganiseerde netwerken, maar ook personen of instellingen die indirect inkomsten verwerven uit de prostitutie zoals reisagentschappen, hotels, publiciteit, media door prostitutie-annonces te publiceren, en openbare diensten of openbare instellingen via toelatingen voor eros-centra;
- Tolerantie voor pornografie in en door de media;
- Legalisering en depenalisering van het pooierfenomeen, omdat de internationale mensenhandel daardoor zou kunnen toenemen;
- Elk systeem van prostitutie en vraagt de afschaffing ervan.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat prostitutie opgenomen wordt in de wetgeving over geweld in al zijn vormen;
- Een uitstapplan voor personen die de prostitutie willen verlaten;
- Klanten responsabiliseren door het kopen van seksuele diensten te penaliseren;
- Dat de strijd tegen de hyperseksualisering in de reclame en/of de verspreiding van stereotiepen aangeboden wordt via de oprichting van een onafhankelijk controleorgaan.

Verkrachting en aanranding van de eerbaarheid

In 2012 registreerde de politie 3421 verkrachtingen (meer dan 95 % van de daders zijn mannelijk) en 245 groepsverkrachtingen! Bovendien worden volgens de meest recente veiligheidsmonitor meer dan 90 % van de seksuele delicten niet aangegeven en dus ook niet opgenomen in de politiestatistieken. De overgrote meerderheid van de slachtoffers zoekt ook geen hulp, al hebben ze daar wel behoefte aan en ook recht op steun en herstel. De meesten kennen hun rechten niet, weten niet waar ze hulp en ondersteuning kunnen krijgen, botsen op stereotiepe reacties, ook van het justitieel systeem.

Zie ook [Vrouwenraadeisen tegen seksueel geweld, 2014](#): o.a.

De Vrouwenraad vraagt:

Definitie seksueel geweld

- Een *uitgewerkte definitie van seksueel geweld* op justitieel vlak/strafrecht;
- Aanranding van de eerbaarheid:
 - Een door alle relevante actoren *aanvaarde werkdefinitie over aanranding van de eerbaarheid*: bijvoorbeeld "een handeling die een aanslag vormt op de seksuele integriteit van een persoon, gepleegd op of met behulp van een levende persoon,

zonder toestemming en gepleegd met de bedoeling de eerbaarheid aan te randen, met uitzondering van verkrachting;”

- De *notie aanranding van de eerbaarheid zonder geweld of bedreiging op een meerderjarige* in het Strafwetboek opnemen om tegemoet te komen aan slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik door professionals die zich hoe dan ook in een machtspositie bevinden ten opzichte van hun patiënten of cliënten.

Cijfers

- De volledige overeenstemming van de 150-tal omschrijvingen en codes van het *PV-register* met de artikels uit Strafwetboek met betrekking tot verkrachting, aanranding van de eerbaarheid, aanzetting tot en uitbuiting van ontucht (bijvoorbeeld verkrachting binnen het huwelijk/de relatie staat niet in het PV-register en bijgevolg zijn hierover geen cijfers bekend);
- De registratie van de aangegeven feiten bij de politie in overeenstemming met de feitcodes uit het PV-register en met geslacht en leeftijd van het slachtoffer en de dader als variabele en de jaarlijkse publicatie van deze cijfers/gegevens;
- De aangegeven feiten per niveau (met de dood tot gevolg, zonder de dood tot gevolg,..., voltooid, poging, dader onbekend) in de *politiële criminaliteitsstatistieken* uitbreiden met de variabele geslacht en bekend maken op de website;
- De administratieve *cijfers van het parket* over de instroom van zaken per type ten lastenlegging en de uitstroom met vermelding van de beslissingen uitbreiden met de variabele geslacht en bekend maken op de website;
- De *cijfers van de Dienst Strafrechtelijk Beleid* van de FOD Justitie over de aard van de veroordelingen opsplitsen per geslacht (conform beroep/inbreuken per geslacht) en bekend maken op de website;
- Om de *dark number* (aandeel niet aangegeven feiten) te achterhalen: gebruik maken van de niet-gepubliceerde gegevens van *administratieve enquêtes* zoals de Veiligheidsmonitor van de Federale Politie en de Gezondheidsenquête van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV-ISP) en de sensibilisering van slachtoffers om de feiten vooralsnog aan te geven.

Seksuele meerderjarigheid

- De *gelijkschakeling van de seksuele meerderjarigheid ingeval van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid* (ofwel op 14 jaar ofwel op 16 jaar) of het behoud van de twee leeftijdsgrenzen? Hierover kan opnieuw een debat gevoerd worden. Er kan ook onderzocht worden of er een bijkomende eis kan opgenomen worden inzake een maximaal leeftijdsverschil tussen slachtoffer en dader.

Politie

- Opleiding: zowel basisvorming seksueel geweld (eenvormig in alle politiescholen) in functie van het eerste onthaal als gespecialiseerde vorming voor het verhoor;
- Eerste onthaal van slachtoffers: gepersonaliseerd onthaal en een *uniforme checklist* met vragen opstellen en door alle politiekantoren te gebruiken;
- Verhoor van meerderjarige slachtoffers: in een aparte ruimte; specifiek opgeleid personeel dat aan bepaalde voorwaarden moet voldoen om een opleiding te mogen volgen; een *uniforme checklist* door alle politiekantoren te gebruiken; audiovisueel

verhoor ook voor meerderjarigen indien ze toestemmen (ook belangrijk voor non-verbale communicatie en om meerdere ondervragingen te vermijden); parallel de procedure voor begeleiding slachtoffer (inclusief set seksuele agressie; begeleiding slachtoffer naar ziekenhuis door politie in burger) starten: systematisch slachtofferonthaal inschakelen; medische en juridische begeleiding. Wanneer het slachtoffer zich nog bepaalde zaken achteraf, na het verhoor, herinnert moeten die ook in het dossier opgenomen worden;

- Verhoor van daders: de verdere professionalisering op het vlak van ondervragingstechnieken en daderprofilering. Politie mensen moeten de ondervragingstechnieken grondig aanleren via trainingsprogramma's. Een aantal hebben dit al gedaan: hoeveel en hoe zijn ze verspreid?
- De ViCLAS expertisedatabank, gebaseerd op gedragsanalyse, staat ter beschikking van politiemensen die rond seksuele en gewelddadige misdrijven werken. Met behulp van een gestandaardiseerde vragenlijst kunnen verbanden worden gelegd tussen verschillende feiten. Om een kwalitatief hoogstaande registratie van de gegevens te verzekeren, willen de specialisten van de Dienst agressie van de federale politie dat de onderzoekers zelf deze vragenlijst invullen. In welke mate wordt dit opgevolgd? Het is nodig om verder te investeren in deze databank.

Het Nationaal veiligheidsplan 2012-2015 stelt dat de kwalitatieve bejegening van het slachtoffer centraal blijft staan en een specifiek aandachtspunt hierbij is de afhandeling van seksueel misbruik. Er moeten nog specifieke scenario's/draaiboeken ontwikkeld worden door de federale politie, in overleg met de lokale politie en de magistratuur.

- Oprichting van *overlegplatforms met vertegenwoordigers van politie, justitie en hulpverlening.*

Set seksuele agressie

- Een evaluatie van het gebruik van de set seksuele agressie;
- Afspraken en taakverdeling tussen wetsdokters en gynaecologen, of
- De *vorming van gynaecologen (bijvoorbeeld bijscholing in forensische geneeskunde en medische criminalistiek)* om de sets seksuele agressie correct en volledig toe te passen op basis van een *uniforme checklist*; een pool van beschikbare gynaecologen betaald door justitie. Deze sets moeten *in elk ziekenhuis beschikbaar* zijn en *altijd geanalyseerd* worden en de labo's moeten hierover precieze opdrachten krijgen;
- Slachtoffers moeten ook onderzocht worden op SOA's, besmetting met hepatitis, HIV/aids..., zwangerschap,... die kunnen ontstaan als gevolg van de verkrachting. De noodpil moet indien nodig onmiddellijk gegeven worden. Ziekenhuizen moeten indien nodig een beroep doen op referentiecentra HIV/aids;
- De *kosten* verbonden aan de toepassing van de set seksuele agressie mogen *niet ten laste van het slachtoffer* vallen, noch de kosten van eventuele medicatie (om seksueel overdraagbare aandoeningen te voorkomen en ook hiv-medicijnen);
- Wanneer de (vermoedelijke) dader gevat wordt, zou die verplicht een HIV-test moeten ondergaan;
- In overleg met de FOD Volksgezondheid moet een uniform protocol met betrekking tot de medico-legale en psychologische aspecten betreffende de slachtoffers en te

gebruiken in alle medische voorzieningen (ziekenhuizen, artsenpraktijken,...) opgesteld worden;

- Het *medisch attest* is een belangrijk instrument in het kader van de bewijsvoering voor het slachtoffer. Er is nood aan een gestandaardiseerd medisch attest.

Justitie

- 2/3de van het materiaal van de sets seksuele agressie wordt niet geanalyseerd. Dit materiaal moet steeds geanalyseerd worden - ook al is de dader onbekend, ook al is de dader de partner of ex-partner - en de resultaten moeten zo snel mogelijk opgenomen worden in de DNA-databanken 'Criminalistiek' en 'Veroordeelden';
- Meer sensibilisering, vorming en specialisatie van magistraten;
- De oprichting van een *zedensectie* in elk gerechtelijk arrondissement;
- De oprichting van een *expertisecel Zeden* in elk gerechtelijk arrondissement waarvan vertegenwoordigers van het parket, de federale en lokale politie, de ziekenhuizen en de hulpverlening deel uitmaken;
- Uniforme werkmethodes om dossiers op een coherente wijze te behandelen;
- Het uitwerken van een werkproces/referentiedocument voor de magistraten;
- Een houding van objectiviteit en respect vanwege de magistraten en het zich aan de feiten van het seksueel delict houden.

Uit de cijfers blijkt dat veel verkrachtingen worden geseponneerd (20% van de daders is onbekend en bij 50% van de feiten zijn er onvoldoende bewijzen). De andere redenen voor seponering zijn problematisch, vandaar:

- Een *aanpassing van de lijst met redenen van seponering* dringt zich op. Magistraten moeten altijd duidelijk motiveren aan slachtoffers waarom hun zaak geseponneerd wordt;
- Een snelle en efficiënte tussenkomst van de magistraten ten opzichte van de dader(s), ook om recidive te vermijden en een snelle doorverwijzing van de dader door de onderzoeksrechter;
- Voor het fenomeen van de groepsverkrachting: de oprichting van een expertenwerkgroep.

De *erkenning van incest in het Strafrecht als verkrachting met verzwarende omstandigheden* en de afschaffing van de verjaringstermijn.

De *strafmaat is erg uiteenlopend*. Er bestaan algemene richtlijnen maar geen concrete straftoemingsrichtlijnen:

- Het opzetten van een databank met een ruime input van gegevens: bewezen feit, strafmaat, motivering strafmaat en vergoeding. Deze databank is een instrument voor de dagelijkse rechtspraak en kan bijdragen tot het vermijden van een te grote ongelijkheid in de uitspraken van de rechters;
- Er moet gestreefd worden naar een zekere uniformiteit in de straftoemeting. Te onderzoeken pistes zijn: het oriëntatiepunt inzake verkrachting in Nederland; rechtbanken die straffen uitspreken van meer dan drie jaar zodanig dat een invrijheidstelling van een veroordeelde seksuele delinquent aan de beoordeling van een strafuitvoeringsrechtbank moet voorgelegd worden;

- Er moet nagedacht worden over een zwaardere straftoemeting aan recidiverende seksuele delinquenten.

Kosten voor het slachtoffer:

- De automatische opstart van een procedure voor de vrijstelling van de gerechtskosten voor het slachtoffer;
- Een studie/*evaluatie van de vergoedingen uitgekeerd aan slachtoffers* van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid - ook de vergelijking met de vergoedingen die worden uitgekeerd door het Fonds voor slachtoffers van opzettelijke gewelddaden - en vervolgens op basis van deze evaluatie criteria voor het begroten van deze vergoedingen.

Slachtoffers

- Verjaringstermijn klachten: de *verjaringstermijn bij meerderjarige slachtoffers* moet net zoals voor minderjarigen *minstens 10 jaar* bedragen;
- In 2008 waren er 88 *verkrachtingen binnen de schoolgebouwen*. Er moeten meer gedetailleerde gegevens gepubliceerd worden over de slachtoffers en de daders (geslacht, leeftijd, leerlingen, onderwijzend personeel,...);
- Onthaal en opvang:
 - Het opstellen van normen en criteria voor het onthaal en de opvang van slachtoffers van seksueel geweld en evaluatiemomenten. Het slachtoffer moet kunnen rekenen op professionaliteit, objectiviteit en een deontologisch verantwoorde houding in de relatie met de politie, parket/justitie en hulpverlening;
 - Onderzoek naar de mogelijkheid van *uitbouw van acute traumaconsultatie na verkrachting*,¹¹ naar analogie met wat er in het buitenland bestaat;
- *Verkrachting in het buitenland*: een infonummer/draaiboek (FOD Buitenlandse zaken – Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen - ambassades) om personen

¹¹ Waarom acute traumataconsultatie? De eerste automatische reactie van een slachtoffer is vaak "dat mag nooit naar buiten komen". Slachtoffers ervaren intense emotionele en lichamelijke reacties tijdens en vlak na de verkrachting. Ze wensen hun uiterste best te doen om 'normaal' te doen en om te vergeten. Maar door het zwijgen komen slachtoffers in een isolement terecht, door te verzwijgen verergeren de gevolgen van een trauma en remt de verwerking af. Slachtoffers zijn ook bang van herbeleving en sluiten de beelden uit. Het onderdrukken is echter heel contraproductief en veroorzaakt juist meer herbeleving. Slachtoffers gaan ook vermijdingsgedrag vertonen en dat leidt dus tot grote beperkingen in het leven. Herbeleving, vermijding en alertheid zijn symptomen van PTSS (post traumatische stress stoornis). Na verkrachting is de kans op PTSS groter dan na enkele andere vormen van trauma's. Om redenen dat het trauma geheim wordt gehouden - het gaat om interpersoonlijk geweld - is er vaak sprake van doodsbedreiging, niet zelden zijn er fysieke letsels en voelt het slachtoffer zich schuldig. Door te zwijgen wordt de herbeleving extra angstaanjagend. Slachtoffers verliezen vaak de controle en greep op hun dagelijks leven en voelen zich machteloos, hun leven raakt ontwricht, ze raken het vertrouwen in zichzelf en andere mensen kwijt, net als de zekerheid van het bestaan en ze ontwikkelen een idee van eigen kwetsbaarheid. PTSS is vaak chronisch. De normale oplossing is goede opvang en ondersteuning van politie, hulpverlening en een sociaal netwerk kan helpen de ontwikkeling van de langdurige klachten tegen te gaan of te verminderen. Er bestaat in Vlaanderen de lijn 1712 en in het Franstalig landsgedeelte SOS Viol voor het eerste gesprek. In Vlaanderen is er ook eerstelijns hulpverlening bij de CAW's. Maar voor slachtoffers blijkt daar een gesprek aangaan vaak ook al een te grote stap.

die in het buitenland verkracht zijn onmiddellijk (24u/24u) optimaal te kunnen begeleiden in het land waar het delict heeft plaatsgevonden en achteraf in België.

- De integratie van een module *psychotraumatische gevolgen* voor het slachtoffer van een verkrachting, met name over de fenomenen van *dissociatie en decorporalisatie*, in de opleidingen van politie, advocaten, magistraten, artsen, psychiaters, verpleegkundigen, psychologen, psychotherapeuten, hulpverleners in de eerste en tweedelijnszorg,...; een steunpunt voor professionals die met allerlei vragen over dissociatie en decorporalisatie terecht kunnen en kunnen overleggen met elkaar; slachtoffers van verkrachting moeten vanaf het moment dat ze dit melden, bij welke instantie dan ook, ingelicht worden over de psychotraumatische gevolgen; verspreiding van info over psychotraumatische gevolgen van verkrachting bij het grote publiek.

Daders

- *Aanranding eerbaarheid van jongeren onder de zestien*: onmiddellijke aanhouding van wie veroordeeld wordt wegens aanranding van de eerbaarheid van minderjarigen onder de zestien, zonder vordering van het openbaar ministerie;
- *Behandeling van minderjarige daders*:
 - Boven zestien jaar: de automatische uit handengeving door het jeugdparket en het dossier correctioneel behandelen, ofwel een gelijkschakeling met de seksuele meerderjarigheid;
 - Voor minderjarige daders onder of boven zestien jaar, verzwarende omstandigheden voor specifieke gevallen zoals groepsverkrachtingen en de automatische uit handengeving door het jeugdparket en het dossier correctioneel behandelen, ofwel een gelijkschakeling met de seksuele meerderjarigheid;
 - Voor alle minderjarige daders een opgelegde adequate psychologische begeleiding die onmiddellijk moet opgestart worden;
 - Een betere/vlottere samenwerking tussen de Parketten en de jeugdrechters.
- De *oprichting van een nationaal register van seksuele delinquenten* om daders snel te kunnen opsporen en om recidive te beperken, onder het beheer van het Centraal strafregister en toegankelijk voor magistraten en politiediensten die onder de controle van de procureur des Konings staan. Er moet een link zijn met de *DNA-databank* veroordeelden;
- *Vervroegde vrijlating*: een onderzoek naar de motieven van de rechters om te kiezen voor een bepaalde modaliteit van vervroegde vrijlating, rekening houdend met de ernst van het misdrijf (bv. éénmalig feit, serieverkrachter, recidive, groepsverkrachting, leeftijd dader,...);
- Bij voorwaardelijke invrijheidstelling moeten strafuitvoeringsrechtbanken betrokken worden;
- *Enkelband voor seksueel delinquenten*: enkel voor daders die de gevangenis verlaten na een straf van langer dan drie jaar en die waarvoor het elektronisch toezicht wordt opgelegd door een strafuitvoeringsrechtbank, op grond van een evaluatieonderzoek door het team dat ook de opgelegde behandeling heeft opgevolgd;
- *Daderbehandeling/therapie*: onderzoek naar de mogelijkheid om het Zweeds systeem in België (alle zedendelinquenten in één gevangenis) toe te passen of het oprichten van steunpunten van de gespecialiseerde diensten in begeleiding of behandeling binnen de gevangenissen. Tijdens de periode in de gevangenis kan de

behandeling al opgestart worden. Zodra de veroordelingsbeslissing definitief is moet de door de rechter opgelegde behandeling starten en de opvolging na de invrijheidstelling moet verzekerd worden;

- *Chemische castratie*: evaluatieonderzoek;
- *Studie over daderprofielen m/v* met inbegrip van mogelijkheden van risicotaxatie-instrumenten en/of integrale diagnostiek¹² en met beleidsaanbevelingen.

Seksuele geweldpleging onder invloed van alcohol en drugs

Het misbruiken van een slachtoffer dat niet meer in staat is om toestemming te geven tot seksuele betrekkingen omdat zij/hij vrijwillig of gedwongen of zonder het te weten alcohol en/of drugs heeft ingenomen of toegediend gekregen is hoe dan ook een vorm van verkrachting (of aanranding van de eerbaarheid). Men noemt dit ook de problematiek rond DFSA (drug-facilitated-sexual-assault). Over seksuele geweldpleging onder invloed van alcohol en drugs/psychofarmacologische delicten in België is weinig informatie voorhanden.

Er zijn vier vormen van DFSA: ¹³

- Proactief: het slachtoffer wordt gedwongen om drugs te nemen en de dader heeft als doel om seksueel geweld te plegen; hieronder valt ook de variant waarbij het slachtoffer op een heimelijke manier onder invloed wordt gebracht;
- Opportunistisch: het slachtoffer neemt vrijwillig drugs en de dader maakt misbruik van de situatie;
- Een combinatie van beide: het slachtoffer neemt zelf drugs en de dader dient dan ook nog eens drugs toe op een heimelijke of gedwongen manier;
- De dader die onder invloed is en dit als excuus gebruikt om zijn (haar) gedrag te verdedigen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een fenomeenonderzoek naar seksuele geweldpleging/verkrachting onder invloed van alcohol en/of drugs (de zogenaamde DFSA) waarbij zowel de situatie van het slachtoffer als van de dader (ook in het kader van groepsverkrachting) wordt onderzocht;
- Dat er bij het verhoor door de politie gevraagd wordt naar (on)vrijwillige inname/toediening van alcohol of andere drugs en dat dit genoteerd wordt in het PV; in de opleiding en bijscholing moet ook het fenomeen DFSA vevat zitten (eerste zorgen, sporen, veroordelen vermijden,...);
- Dat er bij de afname van de set seksuele agressie steeds gezocht wordt naar sporen van alcohol en/of drugs en dat de resultaten geregistreerd worden en dat indien de resultaten positief zijn, er effectief iets met dit bewijsmateriaal gedaan wordt;

¹² Zelfrapportage, gedragsobservatie, collateral informatie, Psychofysiologische en Neuropsychologische instrumenten (zie: [Verslag seminar Zedendelinquenten: een klasse apart?](#))

¹³ Meer info: Lynn Verhofstadt, Strafbbaarstelling van psychofarmacologische delicten in België: seksuele geweldpleging onder invloed van drugs. Masterproef van de opleiding 'Master in de rechten', Universiteit Gent, Academiejaar 2013-2014.

- Dat er ook rekening gehouden wordt met niet-biologisch bewijsmateriaal, zoals getuigenissen van derden, eventueel beeldmateriaal van openbare camera's,...;
- Dat er op basis van de strafrechtelijke bepalingen in buitenlandse wetgevingen over DFSA de mogelijkheden onderzocht worden om DFSA als een verzwarende omstandigheid of als afzonderlijke misdrijven (vier vormen) in het Strafwetboek op te nemen;¹⁴
- Dat slachtoffers gesensibiliseerd worden om hun eventuele schuldgevoelens opzij te zetten en deze vorm van seksueel geweld niet te minimaliseren en zo snel mogelijk aangifte zouden doen, zodat er via de set seksuele agressie nog naar sporen van alcohol en/of drugs kan gezocht worden;

Seksueel misbruik door professionals in gezagsrelaties

Dit thema sluit aan bij verkrachting en aanranding van de eerbaarheid maar de feiten gebeuren in een specifieke context.

De Vrouwenraad vraagt:

- Het invoeren van een verbod op seksuele handelingen tussen professional en patiënt/cliënt in de Strafwet: zo kan de notie aanranding van de eerbaarheid zonder geweld of bedreiging op een meerderjarige in het Strafwetboek opnemen worden om tegemoet te komen aan slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik door professionals die zich hoe dan ook in een machtspositie bevinden ten opzichte van hun patiënten of cliënten;
- Maatregelen in het kader van de patiëntenrechtenwet;
- Een reglementering van alle gezondheidszorgberoepen;
- Een aftoetsing van welke andere beroepen met gezagsrelaties hierbij kunnen meegenomen worden, zoals bijvoorbeeld advocaten, sporttrainers,...;
- De aanpassing van de procedures/wetgeving van de Orde van Geneesheren zodanig dat het slachtoffer kan gehoord worden in het bijzijn van een advocaat/vertrouwenspersoon en geïnformeerd wordt over het resultaat van de tuchtprocedure (aanpassing beroepsgeheim);
- De oprichting van een Hoge Raad voor deontologie;
- Het creëren van een draagvlak voor overkoepelende deontologische/beroepsethische code/s met bepalingen inzake seksueel misbruik en tuchtmaatregelen;
- De oprichting van een overkoepelende commissie die toeziet op de naleving van de beroepsethische code/s; eventueel met verschillende 'kamers' in functie van de beroepsgroepen;
- Een steunpunt/verwijspunt voor professionals uit de diverse beroepsgroepen, zowel voor collega's die grensoverschrijdend gedrag plegen als voor zichzelf;
- Een meldpunt bij de federale ombudsdienst patiëntenrechten;
- De regeling van de arbeidsrechtelijke situatie in geval van vermoeden; wanneer moet de persoon geschorst worden?

¹⁴ Idem

Geweld op het werk

De wet van 28 februari 2014 tot aanvulling van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk wat de preventie van psychosociale risico's op het werk betreft, waaronder inzonderheid geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk verfijnt en verruimt de bestaande maatregelen waardoor ook psychosociale problemen die niet direct voortvloeien uit pestgedrag, maar het gevolg zijn van de arbeidsomstandigheden, -verhoudingen of -voorwaarden, kunnen worden aangepakt. Er zal voortaan sprake zijn van “psychosociale risico’s op het werk”. De nadruk komt te liggen op het feit dat de psychosociale risico’s ruimer zijn dan het risico op geweld, pesterijen of ongewenst seksueel gedrag op het werk dat deel uitmaakt van dit begrip.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een evaluatie van de wet betreffende het welzijn van de werknemers na enkele jaren.

Gezondheid

Definitie en referentiekader gezondheid

Uit de resultaten van Gezondheidsenquêtes blijkt duidelijk dat vrouwen een betere ‘leefhygiëne’ in acht nemen dan mannen. Ze houden er een gezondere levensstijl op na, hun gedrag ten aanzien van hun gezondheid getuigt van meer verantwoordelijkheidszin. Ze roken minder, drinken minder, eten gezonder,... . Ze raadplegen vaker een arts en toch zijn ze minder gezond, zowel subjectief als objectief bekeken. Wanneer het beleid (en de hypothese van de gezondheidsenquêtes) vertrekt van het uitgangspunt ‘een gezond gedrag leidt tot een betere gezondheid’ blijkt dit voor vrouwen niet te kloppen.

Een gelijk recht op gezondheid dat veronderstelt dat de sociaal verankerde ongelijkheden worden weggewerkt door ervan uit te gaan dat een laaggeschoolde dezelfde gezondheid moet hebben als een hooggeschoolde; de ongelijkheden situeren zich op sociaal vlak, tussen vrouwen en mannen, tussen vrouwen onderling en tussen mannen onderling.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat het gezondheidsbeleid vertrekt vanuit *genderanalyses*. Gegevens over gezondheidszorg zijn te vinden in verschillende databanken. Er moet een *conceptueel datamodel* ontwikkeld worden waarin de genderinvalshoek opgenomen is. Dit model moet gebaseerd zijn op de definitie/s en het referentiekader van het gezondheidsbeleid;
- Dit kan door de *oprichting van een cel gender/sekse en gezondheid* bij de FOD Volksgezondheid. Deze cel kan bijvoorbeeld volgende opdrachten uitvoeren: het coördineren en steunen van acties, initiatieven, onderzoeksopdrachten van de overheid; het bewaken van het genderperspectief en *seksespecifieke aspecten* in alle aspecten van het gezondheidsbeleid; overleg met de wetenschappelijke wereld en met de middenveldorganisaties actief op het vlak van gender/sekse en gezondheid.

Besluitvorming

Vrouwen zijn nog vaak ondervertegenwoordigd in de besluitvormingsorganen van de gezondheidssector, met name in colleges, commissies, raden van Federale overheidsdiensten.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een paritaire vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in de beslissingsorganen van de gezondheidssector en op besluitniveau in de research.

Diverse aandoeningen

Er zijn verschillende aandoeningen die meer vrouwen treffen dan mannen en waarvan de gevolgen bovendien erger zijn voor vrouwen dan voor mannen en waarvan de behandeling voor mannen nauwgezetter wordt uitgevoerd. We denken aan astma, chronische aandoeningen¹⁵, auto-immuunziekten, chronisch vermoeidheidssyndroom (CVS) of myalgische encefalomyelitis (ME), cerebrovasculair accident (CVA), cardiovasculaire en coronaire aandoeningen, diabetes type 2, eetstoornissen, osteoporose, emotionele problemen (depressie), psychologisch welbevinden, stress,...

De Vrouwenraad vraagt:

- *Onderzoek naar de ziekteprofielen van jongens en meisjes/mannen en vrouwen* en de aanpak van de artsen, rekening houdend met de vorderingen in de research om te komen tot een seksspecifieke en gendergevoelige behandeling/benadering en om zo tot betere resultaten te komen;
- Vervolgens de uitwerking van *klinische richtlijnen voor primaire en secundaire preventie* die seksspecifiek en gendergevoelig moeten zijn;
- Gerichte sensibiliseringscampagnes vanwege de overheid.

Geneesmiddelenverbruik

Vrouwen gebruiken (20%) beduidend meer psychotrope geneesmiddelen (slaapmiddelen, kalmeermiddelen en antidepressiva) dan mannen (10%). Hoewel slaap- en kalmeringsmiddelen bepaalde symptomen kunnen bestrijden, nemen ze de onderliggende oorzaak niet weg. Bovendien verbruiken vrouwen in verhouding tot hun klachten minder psychotrope middelen. In deze zin is er dus geen sprake van overconsumptie.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de federale overheid inzet op het aanpakken van de oorzaken van slaap-, angst en depressieve gevoelens v/m en bij artsen aandringt op een efficiënter voorschrijf

¹⁵ Problemen van het bewegingsstelsel (lage rugproblemen, nekproblemen, artrose, reumatoïde artritis, osteoporose), allergie, hoge bloeddruk, ernstige hoofdpijn, chronische angst, depressie, schildklierlijden en sommige oogproblemen (glaucoom, cataract), hoge bloeddruk, diabetes, artrose, schildklierlijden, cataract, kanker en osteoporose,...

gedrag in combinatie van het aanwenden van methodes om die angst, stress- en slaapproblemen aan te pakken op maat van de patiënt.

Pijnbestrijding

Proportioneel gezien nemen vrouwen meer pijnstillers dan mannen. Maar wanneer de frequentie van de aandoeningen en het medicijnenverbruik dat daarmee gepaard gaat met elkaar vergeleken wordt, wijst niets erop dat vrouwen overconsumeren, in tegendeel.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de overheid investeert in aangepast voorschrijfgedrag en ijvert voor onderzoek over de effecten van medicijnen op vrouwen en kinderen aangezien de man tot nu toe grotendeels de norm hiervoor is.

Milieu

De WHO stelt dat milieu verantwoordelijk is voor 25% van de ziekten. Daarom is de vermindering van de vervuiling en van de blootstelling aan chemische of fysieke elementen van prioritaair belang.

De Vrouwenraad vraagt:

- *Meer wetenschappelijk onderzoek* met betrekking tot gezondheid en milieu, rekening houdend met sekse en gender. Hierover moet ook een forum gecreëerd worden tussen relevante beleidsdomeinen, wetenschap en betrokken middenveld;
- De ontwikkeling van *milieu gezondheids-gender-indicatoren*;
- De opvolging door de overheid van studies in verband met *hormoonverstorende stoffen*, substanties in cosmetica/*cosmetovigilance* en beleidsmaatregelen op basis van de resultaten, zoals bijvoorbeeld strengere productnormen. De bevolking moet ingelicht worden, ook met aandacht voor kwetsbare groepen (bijvoorbeeld kinderen), over de mogelijke gevolgen voor de gezondheid en over te nemen preventieve maatregelen.

Bio-ethische kwesties

Eicelmarkt

We kennen onvoldoende de langetermijneffecten op de gezondheid van vrouwen van de hormonale behandelingen die nodig zijn om eicellen te oogsten. Er is sprake van verhoogde risico's op kanker van de eierstokken, op baarmoeder- en borstkanker, op onvruchtbaarheid van (jonge) vrouwen die hun eicellen afstaan en later zelf willen zwanger worden.

De media en bepaalde artsen focussen op hoe fantastisch de fertiliteitstechnieken zijn en daardoor lijkt de druk op vrouwen toe te nemen. Het recht op een kind is volgens ons geen absoluut recht. Iedereen moet wel gelijke toegang krijgen tot de fertiliteitstechnieken.

De Vrouwenraad vraagt:

- De oorzaken van de verminderde vruchtbaarheid bij vrouwen en mannen op te sporen in plaats van deze stap over te slaan en massaal te investeren in fertiliteitstechnieken. Er moet meer geïnvesteerd worden in wetenschappelijk onderzoek hieromtrent;
- Inzake de *internationale eicelmarkt* dringt de organisatie van een dwingend systeem van traceerbaarheid van eicellen en de bronnen van cellijnen van stamcellen, zich op om ongecontroleerde commercialisering van eicellen te voorkomen en voor de traceerbaarheid van een eikel in geval van genetische of cellulaire anomalie die later kan opduiken;
- De verdere ontwikkeling van het stamcelonderzoek maar men moet op een ethische manier omgaan met het oogsten van eicellen. In plaats van dit massaal te doen, behoren volgende alternatieve pistes tot de mogelijkheden:
 - gebruikmaken van stamcellen uit restembryo's;
 - technieken ontwikkelen om eicellen te laten delen;
 - verbod op commerciële handel in eicellen (tussen individuen, tussen individuen en bedrijven, tussen bedrijven);
 - meisjes en vrouwen op voorhand verplicht informeren over elke ingreep waarbij hun eicellen betrokken zijn opdat zij geïnformeerde beslissingen kunnen nemen. Dit geldt ook voor wat er met de navelstreng van hun baby gebeurt.

Discreet bevallen

Een vrouw die net bevallen is en haar kind niet wil houden heeft de mogelijkheid om haar baby ter adoptie af te staan. Bij een open adoptie houdt ze nog contact met haar kind, bij een gesloten adoptie niet. Haar naam staat altijd in de geboorteakte.

Volgens de Vrouwenraad is er nood aan nieuwe mogelijkheden.

De Vrouwenraad vraagt:

- De invoering/wettelijke regeling van discreet bevallen en discrete adoptie;
- Een wettelijke regeling van het vondelingenluik;
- Wanneer discrete bevalling en het vondelingenluik wettelijk geregeld zouden worden doet de moeder bij discreet bevallen geen geboorteaangifte en staat haar naam niet in de geboorteakte vermeld. Die wordt wel geregistreerd in een register voor discrete bevallingen. Wanneer ze haar baby in het vondelingenluik legt, moet de moeder haar identiteit niet bekendmaken (ze kan wel een kenteken meenemen dat bevestigt dat zij degene was die het kindje achterliet).

Draagmoederschap

Draagmoeder en leenmoeder zijn geen identieke begrippen. Bij de eerste wordt één van haar eigen eicellen bevrucht met het zaad van de wensvader of een donor. De draagmoeder is dus genetisch verwant met het kind. Bij een leenmoeder wordt een in-vitro bevruchte eikel van meestal de wensmoeder ingeplant. Draag/leenmoeders hebben de intentie het kind na de geboorte af te staan aan de wensouder(s).

De Vrouwenraad aanvaardt het principe van draag- en leenmoederschap op voorwaarde dat de wensouders op geen enkele andere manier met het genetisch materiaal van ten minste één van beiden een kind kunnen krijgen.

De Vrouwenraad vraagt:

- Een wettelijke regeling voor zowel de draagmoederovereenkomst als de afstamming plus een verbod op commercieel draagmoederschap. Bij dit alles primeert het belang van het kind. Het kind is in deze procedure immers de zwakste schakel.

Seksuele en reproductieve rechten en gezondheid

Abortus

De abortuscijfers zijn laag bij ons. In West-Europa ligt het gemiddelde op 12 abortussen per 1000 zwangere vrouwen, in België op minder dan 10. Het aantal zwangerschapsafbrekingen volgt de vruchtbaarheidscurve. De meeste abortussen komen voor in de leeftijdsgroep 20-24 jaar. De gemiddelde leeftijd waarop vrouwen een abortus ondergaan is 27 jaar. De laatste jaren is er een stijging van de abortuscijfers, vooral in de leeftijdsgroep 25-29 jaar.

De Belgische abortuswet van 1990 heeft onmiskenbaar vele verdiensten. Vrouwen kunnen tot 12/14 weken zelf beslissen om hun zwangerschap af te breken. Dat is een niet onbelangrijke verworvenheid binnen het zelfbeschikkingsrecht. Minderjarige meisjes hebben geen ouderlijke toestemming nodig om een abortus te laten uitvoeren. De invoering van het begrip 'noodsituatie' is ook een pluspunt.

Acht op de tien abortussen gebeuren buiten het ziekenhuis, dus in de extramurale centra. In 2014 worden deze abortussen door een 90-tal huisartsen en enkele gynaecologen uitgevoerd. De meesten onder hen zijn 50 jaar of ouder.

De Vrouwenraad vraagt:

- De verlenging van de wettelijk toegelaten periode naar 16/18 weken. Er zijn immers vrouwen die de periode van 12/14 weken inclusief de zes dagen bedenktijd als te nipt ervaren;
- De invoering van het systeem van thuisabortus tot 7-8 weken te onderzoeken;
- Abortus tegen terugbetalingstarief voor alle meisjes en vrouwen;
- Een doorverwijsplicht vanwege artsen die weigeren een abortus uit te voeren;
- De opname van "falende anticonceptiva" in de lijst met noodsituaties;
- Onderzoek naar de noodzaak van meer abortuscentra en de garantie van een discrete werking ervan;
- Actie om het dreigend tekort aan artsen in de abortuscentra op tijd weg te werken;
- Gratis voorbehoedsmiddelen met inbegrip van noodanticonceptie voor jonge vrouwen tot 21 jaar; terugbetaling van het hormoonspiraaltje ongeacht de leeftijd;
- Toegankelijke anticonceptieconsultatie voor jongeren met derdebetalersregeling.

HIV-Aids

Op 15 oktober 2013 werd het Nationaal HIV-plan 2014-2019 voorgesteld.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat er bij de uitvoering van het plan rekening gehouden wordt met het feit dat het aandeel met HIV besmette vrouwen doorheen de jaren aanzienlijk is toegenomen en dat vrouwen ook ontvankelijker zijn voor HIV-overdracht dan mannen.

Vrouwelijke genitale verminking

In België wordt de populatie vrouwen afkomstig uit een land waar vrouwelijke genitale verminking wordt toegepast, geraamd op 22.840. Van die 22.840 vrouwen en jonge meisjes zijn er 6.260 die "naar alle waarschijnlijkheid al werden besneden" en zouden er 1.975 "het risico lopen te worden besneden", wat de totale doelgroep op 8.235 vrouwen en jonge meisjes brengt.¹⁶

Sinds november 2000 is artikel 409 in het Strafwetboek ingeschreven: wordt bestraft met een gevangenisstraf van drie tot vijf jaar "*hij die eender welke vorm van verminking van de genitaliën van een persoon van het vrouwelijke geslacht bevordert, met of zonder haar toestemming.*" Ook poging tot is strafbaar.

De Vrouwenraad vraagt:

- Om het aanzetten tot vrouwelijke genitale verminking ook strafbaar te maken.
- VGV moet ook in het volgend NAP geweld opgenomen worden;
- Aandacht voor VGV in opleidingen van betrokken actoren (gezondheidszorg, politie, justitie, instanties bevoegd voor asiel en migratie).

Familierecht

Familierechtbanken

Door de wet van 18 juli 2013 zullen *familierechtbanken* vanaf 1 september 2014 operationeel zijn.

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat het beleid in de loop van de legislatuur (mei 2014 tot...) een *evaluatie* van de familierechtbanken in samenhang met de *echtscheidingswet van 2006* zou uitvoeren, ook rekening houdend met het belang van het kind. Vooral de regeling dat een echtscheiding kan uitgesproken worden zonder dat er een akkoord over een aantal punten moet zijn (bijvoorbeeld verblijfsregeling voor de kinderen, het bedrag van de onderhoudsuitkering) zorgt achteraf nog voor conflicten;
- Via bemiddeling zou er in geval van gemeenschappelijke kinderen, een ouderschapsplan moeten uitgewerkt worden en zolang dat er niet is, kan de echtscheiding niet uitgesproken worden.

¹⁶ http://igvm-iefh.belgium.be/nl/actiedomeinen/geweld/vrouwelijke_genitale_verminking/; WHO, [Female genital mutilation - Fact sheet N°241](#) februari 2014

Naam van het kind

Op 24 april 2014 is de nieuwe wet op de naamgeving goedgekeurd. Ouders hebben de keuzemogelijkheid om de naam van de vader, de moeder of beide namen – de dubbele naam in de volgorde die ze kiezen – aan hun kind te geven. In geval van onenigheid krijgt het kind de naam van de vader.

De Vrouwenraad verwijst naar zijn standpunt:

- De Vrouwenraad kiest voor de dubbele naam met vrije keuze inzake de volgorde.
- Bij onbeslistheid van de ouders inzake de volgorde van de dubbele naam opteren we voor een systeem dat de gelijkheid¹⁷ zoveel mogelijk bevordert: automatisch de naam van de moeder op de eerste plaats, gevolgd door de naam van de vader. Het kind krijgt op 18-jarige leeftijd de mogelijkheid om de volgorde van de dubbele naam te veranderen via een administratieve procedure.
- Bij de volgende generatie wordt de eerste naam van de moeder en de eerste naam van de vader doorgegeven, in de volgorde die zij beslissen. Bij onbeslistheid komt de eerste naam van de moeder eerst. Het kind krijgt op 18-jarige leeftijd de mogelijkheid om de volgorde van de dubbele naam te veranderen via een administratieve procedure.

Onderhoudsuitkeringen

Objectieve berekeningsmethode

Voor het berekenen van de onderhoudsuitkering van kinderen voorziet de wet van 1 augustus 2010 tot bevordering van een *objectieve berekening* van de door de ouders te betalen onderhoudsbijdragen voor hun kinderen een aantal elementen waarop rechters hun bepaling van het bedrag moeten baseren. Deze wet heeft het ook over de oprichting van een *Commissie Onderhoudsbijdragen* om rechters te adviseren over de manier waarop zij de kosten voor de kinderen kunnen ramen.¹⁸

De Vrouwenraad vraagt:

- Dat de Commissie Onderhoudsbijdragen zo spoedig mogelijk wordt samengesteld en operationeel wordt.

¹⁷ Uitleg bij 'een systeem dat de gelijkheid zoveel mogelijk bevordert':

De Vrouwenraad veronderstelt dat de meerderheid van de ouders de eerstkomende jaren/decennia nog zullen kiezen voor de volgorde: naam van de vader, gevolgd door de naam van de moeder (cf. buitenland); ons voorstel in geval van onbeslistheid compenseert dan die tendens.

Dezelfde redenering inzake onbeslistheid wordt doorgetrokken bij halebikoppels; bijvoorbeeld het kind van een lesbisch koppel krijgt als eerste naam de naam van de moeder die het kind op de wereld zet.

We houden ook rekening met de rechten van het kind: daarom wordt voorzien dat het kind vanaf de 18de verjaardag een aanvraag tot wijziging van de volgorde van de namen kan indienen.

¹⁸ Er bestaan al een aantal objectieve berekeningsmethodes, o.a. de onderhoudsgeldcalculator van de Gezinsbond.

Asielzoeksters

In 2012 waren er in België officieel 21.463 vluchtelingen, dit is ongeveer 7% van het totaal aantal asielzoekers in de EU. Ongeveer één derde van hen zijn vrouwen.

Gendergevoelig opvangbeleid

De meeste vrouwen die in België asiel aanvragen doen dit om dezelfde redenen als mannen. Maar er is ook een steeds groter wordende groep die om specifieke gendergebonden redenen bescherming zoekt. Omdat zij omwille van hun positie in de samenleving vervolgd worden - gewoon omdat ze vrouw zijn - en te maken krijgen met specifieke vormen van geweld (genitale verminking, verkrachting, eerwraak...).

De Vrouwenraad voerde onderzoek naar de leefsituatie van de vrouwen in de Belgische asielcentra en publiceerde zijn bevindingen in een onderzoeksrapport (in 2010).¹⁹

De Vrouwenraad vraagt:

Op basis van de bevindingen zijn ['Aanbevelingen voor het beleid'](#) (pdf - 243kb) geformuleerd.

- De aanbevelingen hebben betrekking op vorming, infrastructuur, kinderopvangvoorzieningen, opvoedingsondersteuning, participatie – inspraak – overleg, communicatie en informatie, toegang tot (beroeps)opleiding – vorming – arbeidsmarkt, verblijfsduur in open collectieve opvangstructuren, geweldpreventie, mobiliteit, vrouwenwerking en samenwerking met vrouwenorganisaties en derden, activiteiten en empowerment, autonomie en groepsregime, aangepaste infrastructuur voor vrouwen, fysiek - verbaal – seksueel geweld en (on)veiligheid(sgevoel), vrouwen betrekken bij participatie – inspraak – overleg en vorming, gemeenschapsdiensten, specifieke aspecten voor gesloten opvangstructuren, budget;
- Er is dringend nood aan maatregelen om vrouwen een menswaardige en kwaliteitsvolle opvang te verzekeren, een opvang die rekening houdt met de behoeften en noden van vrouwen en streeft naar gelijkheid (rechten en kansen) voor vrouwen en mannen (gender mainstreaming). Autonomie, inspraak en empowerment zijn de sleutels voor een geslaagd opvangbeleid. We bevelen aan om de gelijkheid van vrouwen en mannen vast te leggen in concrete beleidsplannen en om dit wettelijk te regelen.

Gendergebonden vormen van vervolging

De Vrouwenraad vraagt:

Om in eerste instantie werk te maken van het verbeteren van de kwaliteit van de besluitvorming en van het structureel verbeteren van de bescherming van vrouwen en meisjes tegen gendergebonden vormen van vervolging en tegen schending van hun

¹⁹ [Rapport en vormingsbrochure 'Vrouwen en collectieve opvang bij asiel en migratie. ... Naar een gendergevoelig opvangbeleid?'](#)

vrijheden en mensenrechten, zowel binnen het CGVS als bij de RVV. Beide processen kunnen gekoppeld worden.

Daartoe stellen we voor om:

- *Systematisch rekening te houden met de internationale rechtspraak en de richtlijnen en adviezen van het UNHCR* inzake de verlening van bescherming ingeval van gendergebonden vervolging van vrouwen en seksuele minderheden (lesbiennes, transgendervrouwen en interseksuele vrouwen);
- De nieuwe *internationale wetgeving en besluitvorming inzake bescherming van rechten van vrouwen en van vrouwen tegen geweld structureel te integreren in de besluitvorming* van DVZ, CGVS en RVV, waaronder het *Verdrag van Istanbul* van de Raad van Europa, de relevante besluiten van de Commissie Status van de Vrouw en de Resoluties van de VN Veiligheidsraad over vrouwen, oorlog en vrede (1325, 1820, 1888, 1889 en 1960);
- Het advies van het UNHCR van mei 2012 over *bescherming van personen met bijzondere behoeften* zoals vrouwen en meisjes die slachtoffer werden van verkrachting of andere vormen van zwaar psychologisch, fysiek of seksueel geweld, integraal te implementeren in de beleidspraktijk van de verschillende instanties;
- *Meer* (zo niet overwegend) *aandacht* te besteden aan de *vluchtmotieven* en het verhaal van vrouwen en meisjes;
- Samenwerking met UNHCR en andere relevante instellingen of actoren te verzekeren m.n. door ook de *tweede zin van Artikel 4(1) (De lidstaat heeft tot taak om de relevante elementen van het verzoek in samenwerking met de verzoeker te beoordelen)* van de *Kwalificatierichtlijn* om te zetten in de Belgische wetgeving;²⁰
- Steeds rekening te houden met de *juridische en maatschappelijke positie, praktijken en discriminatie* van vrouwen en meisjes in hun *land van oorsprong* (waartegen zij geen verweer hebben en waarvoor zij in aanmerking zouden kunnen komen voor internationale bescherming). Inclusief aandacht voor de positie van seksuele minderheden;
- De *gendercel* binnen het CGVS te *versterken* (meer middelen en meer beslissingsmacht) en om regelmatige herhaalde en kwaliteitsvolle gendertrainingen (en toetsing van de kennis daarvan) voor alle 'beleidsmedewerkers' te voorzien;
- De beoordeling van *medische beslissingen/attesten* te laten *evalueren door* daartoe *deskundige personen* (artsen, psychologen, psychiaters) in plaats van door juristen, en om deze daarna deze als feit/gegrond element in het dossier te erkennen. Een versterking van de cel *Psychologische begeleiding* zou overwogen kunnen worden;
- In geval van *gezinshereniging* de vrouwen en meisjes die hun partner, ouders, familielid vervoegen ... *dezelfde status* te geven als de erkende vluchtelingen of subsidiair beschermde. Uitgaand van een ruim gezinsconcept dat, zonder de Belgische wetten te overtreden, het gezinsconcept in het land van herkomst in rekening brengt;

²⁰ Richtlijn 2011/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 inzake normen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming, en voor de inhoud van de verleende bescherming (herschikking).

- Te overleggen met de rechters van de RVV op welke manier *gendertrainingen en genderexpertise* structureel en systematisch geïntegreerd kan worden in de rechtspraktijk.

En we bevelen aan om:

- De *transparantie en gelijkvormigheid van het beleid* te verbeteren en om daartoe een onpartijdig en deskundig onderzoek van de besluitvorming binnen het CGVS over gender en asiel door te voeren;
- Daarvoor kan binnen de structuren van het CGVS een *voorlopig tijdelijke en onafhankelijke groep* opgericht worden, met vertegenwoordigers van de Nationale Vrouwenraden, het UNHCR en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en met de opdracht om – met respect voor de privacy van de betrokken personen – die een *feitenonderzoek van de besluitvorming* van het CGVS inzake gender en asiel voert, met als doel om de kwaliteit te verbeteren.

Vrede

Tweede Nationaal Actieplan 'Vrouwen, Vrede en Veiligheid' (2013 - 2016) ter uitvoering van VN Veiligheidsraadresolutie 1325/21

Er staan heel wat lovenswaardige doelstellingen met meetbare indicatoren in het plan die direct relevant zijn voor de uitvoering van Resolutie 1325 en haar volgresoluties.

Bijvoorbeeld:

- de door Buitenlandse zaken voorgestelde pleidooien in verschillende relevante fora;
- de toegezegde steun voor lokale vrouwenorganisaties door ontwikkelingssamenwerking;
- de concreet geformuleerde steun van Justitie voor het Internationaal Strafhof;
- de beloofde inspanningen binnen de verschillende diensten in de context van het mainstreamen van een genderperspectief in alle beleid;
- de aandacht voor gender en asiel;
- de integratie van een gelijkheidsperspectief in de terreinmissies van het leger en binnen de politiediensten;
- de ondersteunende activiteiten van o.a. het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen voor uitvoering van Resolutie 1325, waaronder de steun voor sensibilisering.

Toch vraagt de Vrouwenraad om het plan bij te sturen met aspecten die voor ons prioritair zijn en hiervoor voldoende middelen te voorzien:

- De bevordering van de participatie van vrouwen aan de besluitvorming, waaronder een grotere aanwezigheid van vrouwen in de diplomatie en in internationale organisaties. Wij denken hierbij concreet aan mechanismen zoals een wettelijke regeling om de dubbele voordracht v/m te verzekeren, in combinatie met positieve

²¹ Zie:

http://diplomatie.belgium.be/nl/Newsroom/Nieuws/Perscommuniqués/buitenlandse_zaken/2013/07/ni_1907_13_actieplan_vrouwen_vrede_veiligheid.jsp

actiemaatregelen en de opstart van een (reeds in het eerste plan voorzien) databank met namen van geschikte vrouwelijke kandidaten voor buitenlandse en diplomatieke posten;

- Verder en mede ondersteund door de creatie van een specifieke budgetlijn voor de uitvoering van resolutie 1325 binnen de FOD buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking. Een budgetlijn die toegankelijk is voor lokale vrouwenorganisaties (in partnerlanden en hier), die deze organisaties toelaat om acties of projecten op te zetten die de uitvoering van resolutie 1325 en/of de creatie van een politiek draagvlak voor de uitvoering van resolutie 1325 ondersteunen;
- Een duidelijke invulling van de actiematrix: met duidelijke doelstelling, precies omschreven activiteiten, waarin ook per actie duidelijk aangegeven wordt welke middelen (budgetten, personeel, ...) voorzien worden voor de realisatie van het doel/de actie. En waarbij rekening gehouden wordt met het SMART principe voor doelstellingen/activiteiten. Deze moeten specifiek, meetbaar, realiseerbaar, relevant, tijdsgebonden geformuleerd worden;
- Samenwerking met lokale vrouwenrechtenorganisaties zowel voor (preventie), tijdens als na de humanitaire interventie is cruciaal. Net als het gebruik van naar sekse en leeftijd uitgesplitste statistische gegevens tijdens humanitaire interventies. Dit is noodzakelijk om de specifieke noden en humanitaire respons te bepalen. Wij vragen ook steun voor ontwikkelingsprogramma's waarbij jongens, meisjes, mannen en vrouwen gesensibiliseerd worden m.b.t. gendergelijkheid en de problematiek van geweld op vrouwen en benadrukken en voor het opzetten van gratis en toegankelijke gezondheidsdiensten voor slachtoffers van geweld. Zonder uit het oog te verliezen dat ook hier preventie de boodschap is. En de beste manier voor preventie van geweld op vrouwen en voor bescherming en promotie van mensenrechten van vrouwen: is het bevorderen van de deelname van vrouwen aan besluitvorming in alle fasen van het proces, op alle niveaus en in alle sectoren.

Meer info

Vrouwenraadmemorandum Geweld 2014

Vrouwenraadmemorandum Gezondheid 2014

Vrouwenraadmemorandum Sociale Bescherming 2014

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, [Verslag op het eind van de legislatuur over het beleid dat werd gevoerd overeenkomstig de doelstellingen van de vierde Wereldvrouwenconferentie 2011-2014](#)